

OMUL CA STARE DE ECHILIBRU ÎNTRE LUCIFER ȘI AHRIMAN

GA 158

Trei conferințe ținute la Dornach între 20 și 22 noiembrie 1914

Traducere după:

Rudolf Steiner

DIE WELT ALS ERGEBNIS VON GLEICHGEWICHTSWIRKUNGEN

După stenograme nerevizuite de conferențiar, editate de Rudolf Steiner-

Nachlaßverwaltung

Editura Rudolf Steiner, Dornach/Elveția 1993

GA 158

Traducere de Andrea Dumitrescu

CUPRINS

CONFERINȚA I – Dornach, 20 noiembrie 1914.....4

Experiențele fundamentale ale perioadelor a patra și a cincea postatlanteene

Percepția lumii imaginative prin trupul eteric. Sentimentul de a fi separat de propriul trup fizic ca un sentiment uman care va deveni din ce în ce mai puternic în viitor. Două experiențe umane fundamentale: enigma Sfinxului în epoca culturală greacă (intervenția lui Lucifer în procesul de respirație umană, scufundarea lui în sânge; extinderea trupului eteric; experiență de sufocare într-un coșmar sau rafinată în îndoială, în întrebare); enigma lui Mefistofel în timpul prezent (trăirea lui Ahriman în procesul nervos, setea lui de sânge; contracția și uscare trupului eteric; agonia de a fi fermecat de propriile prejudecăți. Mefistofel ca însoțitor al omului; în viitor deja în copilărie). Tema întrebării sau tema fermecării în mituri și basme. Teologia ca o căutare a înțelepciunii prin procesul nervos. Biruirea Sfinxului prin dezvoltarea naturii Eului, biruirea lui Mefistofel prin umplerea Eului cu cunoaștere spirituală. Picioarele strâmbe ale lui Oedip; Faust ca Oedip inversat. Oedip și Sfinxul, Faust și Mefisto în raport cu Lucifer și Ahriman.

CONFERINȚA a II-a – Dornach, 21 noiembrie 1914.....20

Bătălii între Lucifer și Ahriman în organismul uman

Despre asimilarea adevărilor spiritual-științifice. Prejudecata materialistă a timpului nostru că procesele sufletești sunt fenomene însoțitoare al proceselor fizice. – Trecerea de la gândirea anatomo-fiziologică la gândirea spiritual-științifică ca sarcină a timpurilor moderne. Omul ca ființă spațială; acțiunea lui Lucifer și Ahriman în cele trei direcții ale spațiului: (1) Simetria organelor de percepție; apariția sentimentului de Eu în planul de intersecție. Omul ca ființă de suprafață în echilibru între Lucifer luptând din stânga și Ahriman luptând din dreapta; bătălia dintre stomac (Lucifer) și ficat (Ahriman). Corp eteric: mai luminos în stânga, mai întunecat în dreapta. (2) Acțiunea lui Lucifer din față până la stern, acțiunea lui Ahriman din la

spate până la coloană vertebrală; spațiul liber dintre acestea. – Acțiunea lui Lucifer și Ahriman: dreapta-stânga prin gânduri, față-spate prin sentimente, sus-jos prin voință. (3) Acțiunea lui Lucifer de sus la vertebra cervicală, lucrarea lui Ahriman de jos la diafragmă. – Formele clădirii de la Dornach: principiul „Gugelhupftopf”; sentimentul de „a fi în mijloc” ca principiu al artei moderne. Interspațiul liber de opera lui Lucifer și Ahriman; suflarea lui Iehova.

CONFERINȚA a III-a — *Dornach, 22 noiembrie 1914*.....38

Lumea ca rezultat al efectelor de echilibrare

Acțiunea forțelor luciferice și ahrimanice în trupul eteric. „Diferența de vârstă” a celor trei activități de bază: voința ca gândire copilărească, sentimentul ca voință mai în vârstă. Legea transformării în trupul eteric. Influența de întinerire a lui Lucifer asupra voinței, influența de întărire a lui Ahriman asupra gândirii; influența amândouă în regiunea simțirii și în formațiunile trupului eteric; necesitatea acțiunii lor. Posibilitatea desfășurării depline a eului doar în trupul fizic, dar nu și în trupul eteric. Acțiunea spiritelor naturii asupra corpului eteric prin Ahriman și ajutorul lor în găsirea drumului înapoi în trup. Slăbirea corpului eteric prin Lucifer atunci când omul este înspăimântat. Esența basmelor: descrieri ale experiențelor din afara trupului fizic. Trăirea puterilor eterice în limbaj. Influența lui Lucifer și Ahriman asupra corpului astral (trup fizic: formă și forță; trup eteric: mișcare; trup astral: conștiință). Conștiința de veghe: supremația lui Ahriman; conștiința de somn: supremația lui Lucifer; Vis: echilibru între cele două. – Datoria, Ahriman și dreptul, Lucifer. Înlocuirea epocii cererii drepturilor cu cea a cererii îndatoririlor. A învăța să iubești datoria: mântuirea lui Lucifer; seninătatea înțelegerii în domeniul drepturilor: mântuirea lui Ahriman. Alternanță între epoci revoluționar-războinice (luciferic) și conservator-pășnice (ahrimanic). Lumea și viața sunt inteligibile doar când sunt privite în două contrarii polare. Maniheismul. Arta în acest context.

Note.....55

CONFERINȚA I

Dornach, 20 noiembrie 1914

Ne-a devenit deja familiar prin observațiile noastre că sub sau în spatele lumii fizice care se află în fața noastră, găsim începutul altor lumi. Astăzi aș vrea să vă vorbesc, ca introducere, despre unele dintre particularitățile acestor lumi spirituale, despre care avem deja unele cunoștințe, pe care vrem să le completăm cu alte câteva pentru a aduce și alte lucruri în fața sufletului.

Știți că următoarea lume, care se învecinează cu a noastră, este așa-numita lume imaginativă. Această lume este mult mai mobilă în sine decât lumea noastră fizică. Lumea noastră fizică se prezintă cu contururi nete, granițe precise, reprezintă o lume de obiecte bine definite. O lume oarecum lichidă, volatilă este cea în care intrăm atunci când rupem vălul pe care îl formează lumea fizică. De asemenea, știm că față de această primă lume spirituală începe sentimentul că suntem în afara trupului nostru fizic. Cu acest trup fizic al nostru, în momentul în care ne înălțăm în lumea spirituală, căpătăm oarecum o nouă relație, o relație cam cum avem în trupul fizic cu ochii sau urechile noastre. Trupul fizic lucrează mai mult ca un întreg, ca un fel de organ de percepție, dar băgăm de seamă foarte curând că de fapt nu este vorba cu adevărat de trupul fizic atunci când simțim acest trup fizic ca pe un fel de organ de percepție, ci este vorba de trupul eteric. Trupul fizic ne oferă, parcă, doar un eșafodaj care ține trupul eteric. Privim din exterior trupul nostru eteric, îl și simțim, îl simțim ca pe organul senzorial care percepe o lume de imagini și sunete țesătoare și plutitoare. Relația noastră cu trupul eteric susținut de trupul fizic devine ca relația noastră cu urechea și ochiul în viața obișnuită.

Când ne simțim în acest fel în afara trupului nostru fizic, această experiență este similară cu experiența somnului. Experiența somnu-

lui constă în faptul că suntem în afara trupurilor noastre fizic și eteric cu partea noastră omenească sufletească-spirituală, numai că în timpul somnului conștiința noastră este acordată mai jos, și nu știm nimic despre ceea ce se întâmplă de fapt cu noi și în jurul nostru. Se poate spune așadar că există încă o altă relație între om și trupul său fizic decât cea cu care suntem obișnuiți. Pe măsură ce mergem mai departe înspre viitor, omenirea va fi din ce în ce mai mult îndreptată prin evoluția ei înspre cele asupra cărora știința spirituală trebuie să atragă atenția.

Am subliniat pornind din multe contexte că nu este arbitrar faptul că ne ocupăm astăzi cu știința spirituală, ci că îndeletnicirea cu această știință spirituală ne este cerută de evoluția omenirii, de ceea ce se pregătește în momentul prezent în evoluția omenirii. Se poate descrie acest a te simți separat în entitatea ta umană de trupul fizic ca ceva care, ca o experiență neînțeleasă, va veni din ce în ce mai mult peste oameni ca de la sine, cu cât noi, ca umanitate, ne îndreptăm mai departe către viitor. Va veni un timp în care mulți, mulți oameni vor avea din ce în ce mai mult sentimentul: da, ce este aceasta, mă simt ca și cum m-aș fi despicat, ca și cum ar fi o a doua persoană lângă mine. – Iar această senzație, acest sentiment care va apărea ca ceva firesc, la fel ca foamea sau setea sau alte trăiri, nu trebuie să rămână neînțeles de oamenii prezentului și viitorului. Inteligibil va fi atunci când oamenii se vor simți confortabil să înțeleagă prin știința spirituală semnificația reală a acestei scindări. În special pedagogia, educația – cu cât ne apropiem mai mult de aceste lucruri – vor trebui să țină cont de ele. Oamenii vor trebui să învețe să acorde mai multă atenție anumitor trăiri ale copiilor decât au făcut-o până acum, când aceste trăiri nici nu au fost prezente în aceeași măsură.

Cu siguranță, în viața mai robustă la vârsta mai matură, sub impactul lumii fizice, aceste sentimente și senzații pe care le-am caracterizat nu vor fi deosebit de puternice în viitorul foarte apropiat, dar într-un viitor mai îndepărtat vor deveni din ce în ce mai puternice.

Ele vor apărea mai întâi la copilul în creștere, iar adulții vor auzi multe de la copii, pe care vor trebui să le înțeleagă, multe pe care le poți ignora ca și cum nu ar fi nimic, dar pe care nu ar trebui să le ignori pentru că ele țin de cele mai profunde mistere ale evoluției lumii.

Copiii vor indica: Aici sau acolo am văzut o ființă care mi-a spus cutare sau cutare pe care ar trebui eu să-l fac. – Omul cu convingeri materialiste va spune: Este o prostie, nu există așa ceva. – Dar cine vrea să înțeleagă știința spirituală trebuie să învețe să știe că este vorba despre un fenomen semnificativ. Când un copil spune: Am văzut pe cineva care a dispărut apoi, dar se tot întoarce; el îmi spune mereu asta și asta și nu eu îl pot domina – atunci cel care înțelege știința spirituală va recunoaște că la copil se anunță ceva care va apărea din ce în ce mai clar în evoluția umană. Ce se anunță deci acolo?

O vom înțelege dacă luăm în considerare două experiențe omenеști de bază, dintre care prima a fost deosebit de importantă pentru a patra perioadă postatlaneană, perioada greco-latină, iar cealaltă este importantă pentru perioada noastră, în care abia se pregătește încet-încet. În timp ce prima experiență de bază s-a încheiat în perioada greco-latină, ne apropiem încet de a doua. În viața umană întotdeauna joacă un rol experiențe care provin de la Lucifer și Ahriman. În experiența fundamentală a celei de-a patra perioade postatlanteene a avut un rol în special Lucifer; în perioada noastră Ahriman are un rol și are drept consecință experiența de bază. Lucifer are legătură cu tot ceea ce nu s-a dezvoltat încă până la claritatea simțurilor individuale, ceea ce ajunge la om în mod indistinct și nediferențiat. Cu alte cuvinte, Lucifer este legat de experiența respirației, experiența de a inspira și expira. Respirația omului este ceva care trebuie să fie într-o relație foarte specific reglementată cu organizația sa generală. În momentul în care procesul de respirație este perturbat în vreun fel, respirația se transformă imediat din cum ne apare ea în mod normal, și anume ca proces inconștient la care nu

avem nevoie să fim atenți, într-un proces conștient, mai mult sau mai puțin conștient ca în vis. Și dacă – putem s-o exprimăm în mod banal – procesul de respirație devine prea energic, dacă organismul este supus la o solicitare mai mare decât poate duce acest organism, atunci Lucifer are posibilitatea de a pătrunde în organismul uman odată cu respirația. Desigur, nu trebuie să fie el însuși, dar o fac mulțimile lui, cei care îi aparțin.

Mă refer la un fenomen pe care toată lumea îl cunoaște ca experiență de vis. Această experiență de vis poate apărea în diverse feluri. Coșmarurile, când așadar omul prin respirația tulburată ajunge la conștiința de vis astfel încât experiențele lumii spirituale se pot amesteca în vis, cât și toate trăirile de anxietate și frică asociate coșmarurilor, își au originea în elementul luciferic al lumii. Tot ceea ce se modifică de la respirație normală la gâtuire, la senzația de sufocare are de-a face cu posibilitatea ca Lucifer să intervină în procesul de respirație. Acesta este procesul dur în care, printr-o reducere a conștiinței, Lucifer se amestecă în experiența respirației, intră în conștiința de vis într-un mod formator și acolo devine un sugrumător. Aceasta este experiența grosieră.

Există însă și o experiență mai fină, ca să spunem așa, în care această trăire de sugrumare se prezintă într-un mod mai rafinat, nu așa de grosier ca o sugrumare fizică. Oamenii în mod obișnuit nu dau atenție faptului că o astfel de formă rafinată a sugrumării face parte din experiențele umane. Dar de fiecare dată când se apropie de sufletul uman ceva care devine o întrebare sau o îndoială cu privire la cutare sau cutare lucru sau din lume, atunci are loc o experiență subtilă de sugrumare. Se poate spune: dacă ne confruntăm cu o întrebare, cu o mică sau mare enigmă a lumii, atunci suntem sugrumați, dar în așa fel încât nu o observăm. – Fiecare îndoială, fiecare întrebare este o formă subtilă de coșmar.

În acest fel, experiențele care altfel ne se apar în formă brută, grosieră, se transformă în experiențe mai fine atunci când au loc mai

mult la nivel sufletească. Ne putem imagina deja că știința va ajunge într-o zi să studieze legătura procesului de respirație cu punerea întrebărilor sau sentimentul de îndoială din sufletul uman. Dar oricum, tot ceea ce este legat de întrebări și îndoieli, tot ceea ce este legat de faptul că suntem nemulțumiți pentru că ceva din lumea se apropie de noi și cere un răspuns sau pentru că suntem forțați să dăm un răspuns prin ceea ce suntem, este legat de luciferic.

Dacă privim acum chestiunea din punct de vedere spiritual-științific, putem spune: Ori de câte ori îngerul sugrumării ne oprează în coșmar, sau când prin ridicarea unei întrebări simțim o apăsare interioară, o urmă de anxietate, avem de-a face cu un proces de respirație oarecum mai puternic, mai energic, cu ceva care trăiește în respirație, dar care, pentru ca natura umană să funcționeze corect, trebuie să fie armonizat, atenuat, pentru ca viața să se desfășoare așa cum trebuie. Ce se întâmplă atunci când intervine un proces de respirație mai energic? Atunci într-un fel trupul eteric și tot ceea ce are legătură cu natura eterică a omului este întins prea mult, împins prea departe, și întrucât acesta trăiește în trupul fizic și atunci el nu se poate limita la trupul fizic, el vrea oarecum să-l sfășie. Un trup eteric prea luxuriant, prea extins constituie baza unui proces de respirație intensificat și atunci există posibilitatea pentru elementul luciferic să se facă simțit în mod deosebit.

Deci se poate spune: Luciferul se poate strecura în natura umană atunci când trupul eteric este extins. – Se poate spune și: Luciferul are tendința de a se exprima într-un trup eteric care este extins în comparație cu forma umană, așadar într-un trup eteric care are nevoie de mai mult spațiu decât este închis în pielea umană, un trup eteric care face forma mai amplă. – Ne putem gândi acum că am vrea să răspundem artistic la această întrebare, și în acest caz se poate spune: Așa cum este în mod normal trupul eteric omenesc, el este modelatorul formei umane care stă fizic în fața noastră. Dar de îndată ce se extinde, de îndată ce vrea să creeze un spațiu mai mare, limite

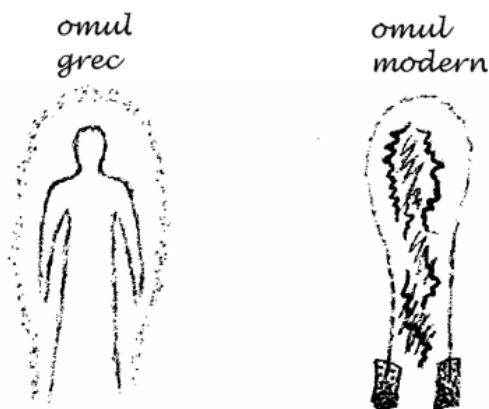
mai largi decât sunt înăuntrul pielii umane, el vrea să dea și alte forme. Nu mai poate rămâne forma umană. El vrea să meargă în toate părțile dincolo de forma umană. – Această problemă oamenii au rezolvat-o deja în vremurile străvechi. Ce fel de formă apare atunci când trupul eteric dilatat, care nu se potrivește pentru ființa umană, ci pentru ființa luciferică, se afirmă și apare în formă în fața sufletului omenesc? Ce iese din ea? Sfinxul!

Aici avem un mod particular de a ne adânci în Sfinx. Sfinxul este ceea ce îl sugrumă pe om de fapt. Când corpul eteric al omului se extinde prin energia respirației, o ființă luciferică iese la iveală în suflet. Ceea ce trăiește în acest trup eteric nu este forma umană, ci forma luciferică, forma Sfinxului. Sfinxul iese la suprafață ca fiind cel care face să se nască îndoiala, ca cel care ne chinuie cu întrebări. Acest Sfinx are așadar o relație specială cu procesul respirator. Pe de altă parte, însă, știm că procesul respirator are o relație specială cu formarea sângelui. Prin urmare, lucifericul trăiește și în sânge, fremătând și clocotind prin sânge. Peste tot, pe calea ocolită prin respirație, poate intra în sângele omului elementul luciferic, iar când prea multă energie intră în sânge, atunci lucifericul, Sfinxul, este deosebit de puternic.

Astfel, prin faptul că este deschis către cosmos în procesul său de respirație, omul se confruntă cu natura Sfinxului. Această experiență de a sta față în față cu natura-Sfinx a cosmosului în respirația sa, această experiență fundamentală s-a desfășurat în mod deosebit în a patra perioadă postatlanteană, perioada de cultură greco-latină. Iar în legenda lui Oedip vedem cum omul se confruntă cu Sfinxul, cum Sfinxul se leagă strâns de el și-l chinuie cu întrebări. Omul și Sfinxul, sau putem, de asemenea, spune omul și lucifericul din Univers era într-un fel menită să fie pusă acolo ca o experiență fundamentală a celei de-a patra perioade de cultură postatlanteene, astfel încât atunci când omul străpunge și numai un pic viața sa exterioară normală de pe planul fizic, el intră în contact cu natura Sfinxului. Atunci Lucifer

îl abordează în viața lui și el trebuie să o scoată la capăt cu Lucifer, cu Sfinxul.

Alta este experiența fundamentală a celei de-a cincea perioade culturale postatlanteene, perioada noastră. Pentru perioada noastră de timp, este pregătit în mod deosebit ca trupul eteric să fie nu umflat, nu extins, ci comprimat, contractat, adică să nu fie prea mare, ci mai degrabă prea mic, iar acest lucru va deveni din ce în ce mai puternic pe măsură ce evoluția merge mai departe.

Dacă putem spune: Forma normală a omului grec este așa încât trupul eteric este prea mare –, atunci putem spune: La omul modern trupul eteric se strânge, se contractă, devine prea mic. – Cu cât ființa umană ajunge mai departe în disprețuirea materialistă a spiritualului, cu atât acest trup eteric se va contracta și se va usca. Dar, deoarece organizarea până în cele mai mici amănunte a trupului fizic depinde de faptul ca trupul eteric să îl pătrundă în mod corespunzător, își va face întotdeauna apariția o tendință pentru trupul fizic, atunci când trupul eteric este prea îngrămădit, să înceapă, de asemenea, să se usuce. Și dacă s-ar usca deosebit de tare, ar dezvolta picioare cornoase în locul picioarelor naturale ale omului. Omul nu va chiar avea asemenea picioare, dar tendința pentru aceasta există în el, și se bazează pe această tendință a trupului eteric de a se usca, de a dezvolta

prea puțină forță eterică. În acest trup eteric uscat se poate instala îndeosebi Ahriman, precum Lucifer în trupul eteric extins. Ahriman va lua forma care indică o sărăcie, o insuficiență a trupului eteric. El va dezvolta prea puțină forță eterică pentru a avea picioare bine organizate și va dezvolta picioarele asemănătoare cornurilor menționate – picioare de țap.

Mefistofel este Ahriman; nu are degeaba picioare de țap, are picioare de țap din acest motiv pe care l-am indicat. Miturile și legendele sunt foarte semnificative; de aceea Mefistofel apare foarte des cu picioare de cal, unde așadar picioarele s-au uscat devenind copite. Dacă Goethe ar fi pătruns complet problema lui Mephisto, el nu l-ar fi făcut pe Mefisto al său să apară ca un cavaler modern, pentru că ține de natura lui Ahriman-Mephisto să nu aibă atâta forță eterică încât să poată organiza complet, până în amănunt, forma fizică umană.

Dar încă o particularitate este generată de faptul că trupul eteric este contractat, ca să spunem așa, și este mai sărac în forțe eterice decât este cazul în mod normal. Această particularitate ne devine mai clară atunci când aruncăm o privire asupra întregii naturi umane. Într-o anumită privință, suntem din punct de vedere fizic o dualitate. Gândiți-vă că atunci când stați acolo așa, sunteți omul fizic. Dar ține de omul fizic faptul că aerul respirat este tot mereu în el. Cu toate acestea, la următoarea expirație acest aer este iarăși trimis spre exterior, astfel încât omul din aerul respirat, care vă pătrunde, se schimbă în mod constant. Nu sunteți doar ceea ce constă în mușchi și oase, omul din carne și oase, ci și omul din respirație. Care însă continuu se schimbă, merge înainte și înapoi, înăuntru și afară. Și omul din respirație este cel care este din nou conectat la sângele care circulă neconținut.

Ca și despărțit de acest întreg om din respirație, se află în dumneavoastră omul din nervi, celălalt pol, în care circulă lichidul nervos, și este doar un fel de atingere exterioară, o întâlnire exterioară

între omul din nervi și omul din sânge. Așa cum numai acele forțe eterice care tind spre luciferic, prin respirație pot ajunge cu ușurință la sistemul sanguin, așa forțele eterice care tind către mefistofelic sau ahriman pot ajunge doar la sistemul nervos – dar nu la sistemul sanguin. Lui Ahriman îi este refuzat să se scufunde în sânge; el poate trăi continuu în nervi, trăind până la uscare, până la prozaism, pentru că nu poate atinge căldura sângelui. Dar dacă vrea să dezvolte o relație cu natura umană, atunci va trebui să fie însetat după o picătură de sânge pentru că îi este atât de greu să ajungă la sânge. Un abis se află între Mefistofel și sânge. Dacă vrea să ajungă la om, la ceea ce trăiește în om, dacă vrea să stabilească o legătură cu omul, atunci își dă seama că omenescul trăiește în sânge. Trebuie să caute să obțină sânge.

Vedeți, acest lucru este legat de înțelepciunea legendei lui Mefistofel că pactul se face cu sânge. Faust trebuie să se vândă lui Mefisto prin sânge, pentru că acesta trebuie să fie însetat după sânge, pentru că a fost separat de sânge. Așa cum omul grec s-a confruntat cu Sfinxul, care trăiește în sistemul respirator, așa omul din a cincea epocă de cultură postatlanteană se confruntă cu Mefistofel, care trăiește în procesul nervos, care este rece și searbăd pentru că suferă de lipsă de sânge, pentru că îi lipsește căldura sângelui. Și, ca urmare, devine un zeflemist, un însoțitor prozaic al omului.

Precum Oedip cu Sfinxul, tot așa omul celei de-a cincea epoci culturale postatlanteene trebuie să îi facă față lui Mefistofel. El se confruntă cu acest Mefistofel precum cu o a doua ființă. Grecul s-a confruntat cu Sfinxul prin procesul de sânge și respirație devenite mai energice; s-a confruntat cu ceea ce a venit înăuntru, în natura sa, odată cu respirația mai energică. Omul modern se confruntă cu tot ceea ce emană din mintea sa, prozaismul său, cu ceea ce este fermecat, robit în procesul nervos. Această confruntare a omului cu mefistofelicul a putut fi prevestită profetic, așa spune, în mod poetic. Dar din ce în ce mai mult va apărea ca o experiență de bază cu cât avansăm mai departe în evoluția celei de-a cincea perioade

postatlanteene. Și ceea ce am spus că va apărea în experiența specifică copiilor va fi această experiență mefistofelică.

În timp ce omul grec a fost chinuit de o supraabundență de întrebări, omul modern nu se va confrunta așa mult cu un chin al întrebărilor cât mai degrabă cu chinul de a fi prins prin farmec în prejudecățile sale, de a avea un al doilea trup lângă el care să conțină prejudecățile sale. Și cum se pregătește aceasta?

Uitați-vă la evoluție în mod obiectiv. Cât de multe în decursul celei de-a cincea epoci culturale postatlanteene au încetat să-i atingă pe oameni într-un mod cald, nemijlocit. Luați nenumăratele întrebări care ne vin în mod real pe măsură ce ne adâncim în știința spirituală. Ele toate nu există pentru omul modern cu convingeri materialiste. Enigma Sfinxului nu o simte, pe când grecul încă o simțea într-un mod plin de viață. Omul modern însă va trebui să simtă o alta. După opinia sa, el de fapt știe totul atât de bine, observă lumea senzorială, îmbină cu intelectul ceea ce observă și apoi toate misterele sunt rezolvate pentru el. Nici nu bănuiește cât de mult orbecăie în fantasmagoria exterioară. Acest lucru însă comprimă din ce în ce mai mult trupul său eteric, îi usucă din ce în ce mai mult trupul eteric și duce în cele din urmă la faptul că elementul mefistofelic se va agăța de esența omului actual ca o a doua natură în viitor. Tot ceea ce se dezvoltă în materie de prejudecăți materialiste, îngustime a minții materialistă, va întări natura mefistofelică și deja putem spune: Ne uităm spre un viitor în care toată lumea se va naște cu un al doilea om, care va spune că cei care vorbesc despre lumea spirituală sunt proști. – Știu totul, mă bazez pe simțurile mele. – Cu siguranță, omul va respinge și enigma lui Mefistofel, așa cum a respins enigma Sfinxului, dar el va avea agățată de călcâiele lui o a doua ființă. Aceasta îl va însoți astfel încât va simți constrângerea de a gândi materialist nu prin el însuși, ci printr-o a doua ființă care îi este însoțitoare.

Atitudinea materialistă va usca trupul eteric, iar în trupul eteric uscat va trăi Mefistofel. Va trebui să înțelegem acest lucru, iar

omenirea va trebui să-i dea copilului în vremurile viitoare atât de mult în materie de educație – fie prin euristică, fie printr-o atitudine spiritual-științifică – prin care corpul eteric trebuie să fie însuflețit pentru ca omul să-și poată asuma poziția corectă, astfel încât să recunoască ce înseamnă însoțitorul său. Altfel nu-l va înțelege pe acest însoțitor, altfel se va simți față de el ca și cum ar fi fermecat, vrăjit. Așa cum grecul a trebuit să o scoată la capăt cu Sfinxul, tot așa și omul modern va trebui să o scoată la capăt cu Mefistofel, cu figura ca de satir, ca de faun, care are picioare de țap sau de cal.

Se poate spune: Fiecare epocă știe cum să exprime ceea ce este caracteristica sa, într-o legendă de bază sau arhetipală. — Astfel de legende de bază sau primordiale sunt legenda lui Oedip din Grecia și legenda lui Mefistofel din timpurile mai recente. Dar aceste lucruri trebuie înțelese cu adevărat, pe cât posibil, din temelii.

Vedeți, ceea ce altfel apare doar ca o creație poetică – confruntările dintre Faust și Mefisto – aceasta devine, s-ar putea spune, fundamentul pentru viitoarea pedagogie. Preludiul la aceasta constă în faptul că poporul sau poetul l-au presimțit pe însoțitor. Dar epilogul va consta în faptul că fiecare om va avea acest însoțitor care nu trebuie să-i rămână de neînțeles, și că acest însoțitor va apărea cel mai viu și mai puternic în copilăria omului. Și dacă educatorii adulți nu vor lua atitudinea corectă în fața a ceea ce exprimă copilul, atunci prin neînțelegerea confruntării cu vrăjirile lui Mefistofel, natura umană va fi coruptă.

Este foarte remarcabil că aceste trăsături pot fi găsite peste tot în literatura de legende și basme dacă le urmărim. Legende și basmele, care sunt privite într-un mod atât de lipsit de înțelegere de către savanții timpului nostru, structura lor indică fie spre mefistofelic, ahrimanic, fie spre caracteristica Sfinxului, luciferic. Toate legende și basmele provin din faptul că conținutul lor a fost la origine trăit fie prin relația pe care omul o are cu Sfinxul, fie prin relația pe care omul o are cu Mefisto. În legende și basme găsim apărând mai mult sau mai

puțin ascuns fie motivul întrebării: acesta este motivul Sfinxului, motivul că ceva trebuie rezolvat, că trebuie să se răspundă la o întrebare, fie motivul vrăjirii, de a fi preschimbat prin farmec în ceva: acesta este motivul mefistofelic, ahrimanic. Căci în ce constă exact motivul Ahriman? Constă în faptul că atunci când îl avem pe Ahriman lângă noi suntem în permanență în pericol să cădem în mrejele lui, să ne transformăm în natura lui, să nu ne mai putem smulge de el. Și am putea spune: Când se confruntă cu Sfinxul, omul simte ceva care îl invadează și parcă îl sfâșie; față de mefistofelic, omul simte așa ceva: trebuie să se cufunde în acest mefistofelic, trebuie să se dea lui, trebuie să-i cedeze.

Grecii nu aveau teologie în sensul nostru modern, dar în privința a tot ceea ce este înțelepciune ei erau încă mai aproape de natură și de fenomenele ei decât omul modern. Ei s-au apropiat, fără teologie, de înțelepciunea naturii și prin aceasta a apărut în ei chinul întrebărilor.

Omul este mai aproape de natură în procesul său respirator decât în procesul său nervos. Prin urmare, grecul a simțit în mod deosebit de viu această abordare a înțelepciunii în relația sa cu Sfinxul. Lucrurile s-au schimbat la oamenii din timpurile moderne. Apare teologia. Omul nu mai crede că în contact direct cu natura este aproape de înțelepciunea divină a lumii, ci vrea să o studieze; vrea să o abordeze nu prin procesul de respirație și sânge, ci prin procesul nervos. Procesul nervos devine căutarea înțelepciunii, teologie. Dar prin aceasta omul își captivează înțelepciunea în procesul nervos și se apropie de Mefistofel. Iar când a venit cea de-a cincea epocă postatlanteană, tocmai din această captivare a înțelepciunii în procesul său nervos s-a dezvoltat presimțirea că Mefisto a fost înălțuit de călcâiele omului, că a fost așezat lângă el.

Îndepărtând în legenda „Faust” tot hățișul de fire care se împletesc în jurul ei, avem faptul că un tânăr teolog, care se străduie după înțelepciune, este afectat de îndoieli și, prin urmare, se predă diavolului, lui Mefisto, și prin aceasta este atras în sfera sa de

influență. Dar, așa cum grecii au trebuit să o scoată la capăt cu Sfinxul prin dezvoltarea pe deplin a naturii Eului omului, tot așa în timpul nostru omul trebuie să o scoată la capăt cu Mefistofel prin extinderea și umplerea Eului cu acea înțelepciune care poate veni numai din explorarea lumii spirituale, prin cunoașterea lumii spirituale, prin știința spirituală.

Oedip trebuia să fie cel mai puternic dintre acești biruitori ai Sfinxului. Fiecare grec care și-a luat în serios umanitatea a fost în fond, la scară mică, mai mult sau mai puțin un biruitor al Sfinxului. Oedip trebuia doar să reprezinte într-o formă deosebit de tipică ceea ce trebuia să trăiască fiecare grec. Deci ce se întâmpla? Oedip trebuie să cucerească ceea ce trăiește în procesele respiratorii și sanguine. Omului care trăiește în acestea el trebuie să îi opună omul care trăiește, oarecum cu forțe eterice sărăcite, în nervi. Prin ce ajunge el la aceasta? Absorbând în propria sa natură forțele care sunt legate de procesul nervos, adică forțele mefistofelice, dar absorbindu-le într-un mod sănătos, astfel încât ele să nu meargă alături și să-i devină însoțitor, ci ele să fie în el și el prin aceste forțe să poată înfrunta natura Sfinxului.

Astfel vedem cum de fapt Lucifer și Ahriman lucrează în mod benefic la locurile lor potrivite, în locul în care sunt oarecum puși inițial și că acolo unde nu ar trebui să stea, lucrează în mod dăunător. Pentru grec, natura Sfinxului era ceva cu care el trebuia să o scoată la capăt, ceva pe care trebuia să-l scoată din sine, să-l pună în afara lui. Atunci când putea să-l arunce în abis, așadar atunci când putea aduce trupul eteric extins, înăuntru în trupul fizic, atunci el biruise Sfinxul. Abisul nu este acolo afară, abisul este propriul trup fizic, în care Sfinxul trebuie să fie scufundat într-un mod sănătos. Dar atunci trebuie ca celălalt pol [1], procesul nervos, procesul opus, pornind de la Eu, să devină mai puternic – nu ceea ce este în afară, ci ceea ce trebuie să fie în interior. Ahrimanicul este absorbit în om și prin aceasta plasat la locul potrivit.

Oedip este fiul lui Laios. Lui Laios îi fusese prezis că, dacă va avea un copil, acesta va aduce nenorocire întregului său neam. Așa că a abandonat băiețelul care i s-a născut. I-a străpuns picioarele și, prin urmare a primit numele Oedip, care înseamnă picior deformat. Acolo avem forțele mefistofelice în drama lui Oedip.

Am spus că dacă forța eterică este sărăcită de aceste forțe, picioarele nu se mai pot dezvolta, trebuie să se sfrijească, să se atrofieze. La Oedip, acest lucru a fost efectuat în mod artificial. După cum se știe, el a fost găsit, atârnat de un copac, de către păstorul care l-a crescut, în timp ce el ar fi trebuit să piară. Așadar el își poartă prin lume picioarele deformate. El este, ca să spunem așa, Mefistofel transpus în sacru. Acolo el se află în locul potrivit, unde poate pulsa viguros prin Eu, unde se impune să fie rezolvată sarcina celei de-a patra perioade postatlanteene. Toate cele prin care grecul a devenit mare, prin care a devenit cu adevărat grec, acordul armonios dintre trupul eteric și trupul fizic, pe care încă îl admirăm atât de însuflețit în figurile grecești în forma lor frumoasă, toate acestea îi lipsesc lui Oedip, pentru ca el să poată deveni o „personalitate”, pentru ca el să devină reprezentantul omului în care Eul devine puternic. Eul, care se mută sus în cap, devine puternic în timp ce picioarele se atrofiază.

Acestu lucru trebuie compensat de omul din a cincea perioadă culturală postatlanteană. Așa cum Oedip, pentru a înfrunța Sfinxul, pentru a-l birui, a trebuit să-l asimileze pe Ahriman, tot așa, omul din a cincea perioadă culturală postatlanteană, care se confruntă cu Ahriman-Mefistofel, trebuie să-l asimileze pe Lucifer, adică trebuie să parcurgă procesul invers față de cel parcurs de Oedip. El trebuie ca tot ce a fost acumulat, îngrămadit, de către Eu în cap, să împingă în jos din cap în natura umană. Întrucât și-a îngrămadit în Eu, în măsura în care Eul trăiește în procesul nervos, filosofia, dreptul, medicina și, din păcate, și teologia – toate procesele nervoase! Aceasta duce la nevoia stringentă să scoată totul din cap și să pătrundă prin senzorialitate în întreaga lume.

Acum gândiți-vă la Faust, așa cum stă el acolo, cu tot ce a obținut cu efort Eul și cum vrea să-și arunce totul din cap, lucru pe care Goethe îl rezumă în cuvintele: „Am studiat cu râvnă, ah, filozofia din scoarță-n scoarță, dreptul, medicina, și din păcate chiar teologia, arzând de zel!” [2] El încearcă acum să-și scoată din cap toate acestea. O face și dându-se vieții care nu este legată de cap. El este Oedip inversat, care primește înăuntrul său natura lui Lucifer.

Și acum urmăriți tot ce face Faust pentru a-l aduce pe Lucifer în el însuși, astfel încât el să poată lupta cu Ahriman, cu Mefisto de lângă el. Toate acestea ne arată în ce măsură acest Faust este într-adevăr Oedip inversat. În timp ce tot ceea ce se întâmplă în Oedip prin natura lui Ahriman inversată, este legat de Lucifer, tot ceea ce se întâmplă în Faust prin natura lui Lucifer inversată, este legat de Ahriman-Mefisto. Așa cum Ahriman-Mephisto trăiește mai mult în lumea exterioară, Lucifer trăiește mai mult în lumea interioară. Toată nenorocirea care îl lovește pe Oedip pentru că trebuie să se impregneze de natura lui Ahriman, constă în lucruri exterioare. Asupra neamului vine fatalitatea, nu doar asupra lui. Și, de asemenea, soarta care-l lovește pe el însuși este indicată exterior. Că își străpunge ochii și se orbește, acestea sunt tot lucruri exterioare. Că ciurma a venit asupra orașului său natal este ceva exterior. Toate care se întâmplă la Faust sunt experiențe sufletești interioare, sunt un tragic în interiorul omului, astfel încât Faust se prezintă și aici ca Oedip inversat.

Dacă ne punem în fața ochilor aceste două figuri, sau mai degrabă aceste două figuri duble: Oedip și Sfinx, Faust și Mefisto, avem în fața noastră într-un mod tipic evoluția epocilor a patra și a cincea postatlanteene. Când va veni vremea în care va fi mai puțin prezentată ca istorie fantasmagoria exterioară – ceea ce s-a întâmplat ca o amprentă a exteriorului –, ci va fi prezentat ceea ce trăiesc oamenii, abia atunci se va vedea cât de semnificative și importante sunt aceste experiențe fundamentale ale omului. Abia atunci vor observa oamenii ceea ce trăiește cu adevărat în procesul neîntrerupt al evoluției, cum

istoria, fantasmagoria exterioară a acelei reprezentări care este de obicei dată ca istorie, se schimbă în acea istorie pentru care evenimentele exterioare, oricât de semnificative ar apărea, sunt în principiu, doar amprenta fantasmagorică exterioară.

Așa cum Eul, pe de o parte, a trebuit să se întărească prin faptul că Ahriman-Mefistofel s-a mutat în Oedip, adică în greci, tot așa, pe de altă parte, în omul modern acest Eu a devenit prea puternic. Și omul modern trebuie să se elibereze, să scape din nou de acest Eu, adâncindu-se în evenimente spirituale, adâncindu-se în ceea ce este legat de lumea căreia îi aparține Eul, atunci când acest Eu devine conștient că nu trăiește doar în trupul omenesc, ci este cetățean al lumii spirituale. Și în această epocă trăim noi. În timp ce în cea de-a patra epocă postatlanteană omul a trebuit să se străduiască din toate puterile să devină conștient de Eu în corpul fizic, omul din epoca noastră, a cincea postatlanteană, trebuie să lucreze pentru a deveni conștient că Eul aparține lumii spirituale. Și extinderea conștienței de sine asupra lumii spirituale, aceasta este știința spirituală. Prin urmare, această știință spirituală este și în cea mai profundă legătură cu cele mai înalte cerințe ale evoluției umane în a cincea epocă postatlanteană, epoca noastră.

CONFERINȚA a II-a

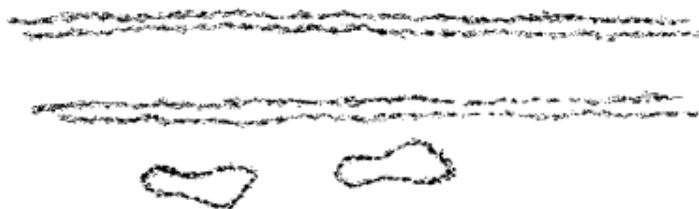
Dornach, 21 noiembrie 1914

Veți fi fost surprinși de ceva în conferința pe care am ținut-o în legătură cu Kalevala [3]. Când v-ați gândit la această conferință, v-ați spus, pentru că acest lucru este evident, că acolo s-a afirmat că într-un fel o ființă se întinde de la vest la est și trei ramificații se întind ca trei membre, care au fost percepute de finlandezii din vechime ca Wäinämöinen, Ilmarinen și Lemminkäinen și care astăzi în limbajul materialist sunt numite Golfurile Riga, Finic și Botnic. Dar vă veți fi întrebat: Da, dar cum poate spune că acest lucru are ceva de-a face cu o entitate, pentru că aceasta este doar o suprafață, suprafața mării cu marginile sale, care acolo s-a întins așa. Nu are elemente corporale, și totuși ne vorbește despre o entitate! – Așa ceva v-ați spus.

Ceea ce s-a întâmplat în sufletul dumneavoastră gândindu-vă la un adevăr spiritual-științific este tipic, pentru că trebuie să se întâmple din când în când să obiectezi la adevărurile care sunt aduse pentru prima dată din lumea spirituală. Și tocmai acest lucru este semnificativ și corect, să se iște astfel de contradicții. Astfel de contradicții pot fi eliminate numai intrând și mai adânc în lucruri. Aceasta dorim să facem astăzi cu privire la anumite aspecte ale cunoașterii spirituale. În acest scop trebuie să spun câteva lucruri în avans.

Ne îndreptăm privirea mai întâi către prejudecățile materialiste ale timpului nostru în privința omului. Există o prejudecată foarte de înțeles, că în om au loc diverse procese fizice, între altele și procese în sistemul său nervos și în creier și că, prin faptul că au loc aceste procese fizice, se petrec procesele sufletești, care pentru materialist sunt de fapt doar expresia acestor procese fizice. Materialistul studiază ceea ce se întâmplă în corpul uman, găsește – sau încă le presupune ipotetic în ziua de azi – anumite procese nervoase fine și

spune: Acestea sunt bazele, cauzele proceselor de gândire, simțire și voință; aceste procese de gândire, simțire și voință sunt de fapt doar fenomenele însoțitoare a ceea ce se întâmplă fizic. – Aceasta este o viziune larg răspândită astăzi, care, bineînțeles, în gândirea materialistă a timpurilor moderne va prinde rădăcini și mai adânci. La fel de inteligentă ca această viziune, cu aceeași logică, este și următoarea. Să presupunem că un om, mergând de-a lungul unui drum, găsește că există tot felul de urme adâncite în acel drum; el găsește urme care se desfășoară în așa fel încât sunt ceva precum jgheaburile și, de asemenea, urme care sunt amprente de picioare.

Atunci el se gândește și își spune: Ei bine, desigur, ceea ce formează acest drum, materia care este acolo în el, a dezvoltat anumite procese, și prin aceasta materia s-a contractat, bucată cu bucată, și a format astfel de jgheaburi; și apoi, din nou, în anumite locuri, s-a tras în jos și atunci s-au format astfel de amprente, care arată ca tălpile picioarelor.

Nu-i așa? aceasta este, desigur, o mare eroare. Căci adevărul este că acolo a mers o căruță și a făcut aceste două șanțuri cu roțile sale și acolo a mers un om care a făcut aceste întipăriri cu picioarele sale. Nu natura pământului a făcut aceste întipăriri, ci omul cu picioarele sale și căruța cu roțile sale.

Dar la fel este și cu procesele din sistemul nostru nervos. În timp ce noi ca suflete gândim, simțim și vrem, formăm în mod constant procese sufletești-spirituale. Ele se desfășoară, atâta timp cât trăim în lumea fizică, legați de trupul fizic, așa cum trăsura merge pe drum și

omul merge pe drum și își lasă acolo urmele lor. Acele făgașe, urme pe care ele le lasă în urmă acolo au la fel de puțin de-a face cu materia pe cât au urmele din drum de-a face cu vreo materie aflată dedesubt. Practic, procesele din materia creierului, din materia nervoasă, nu au nimic de-a face cu procesele gândirii, tot la fel cum ce face căruța sau omul nu are de-a face cu ceea ce se petrece pe suprafața pământului.

Este foarte important să ne dedicăm unei astfel de reflecții, astfel încât să învățăm să înțelegem că anatomistul, fiziologul, atunci când doar examinează procesele din organism, este ca un spirit care se mișcă dedesubt în pământ, dar nu răzbește niciodată în sus, deasupra suprafeței pământului, niciodată nu a văzut oameni și căruțe. El vede doar în interiorul pământului că acolo există denivelări, dar niciodată nu ajunge să le vadă și din cealaltă parte. Aceasta investighează el și crede că pământul însuși face aceste urme prin propria sa activitate. În momentul în care un astfel de spirit, care este întotdeauna sub pământ, ar ieși la suprafața pământului, el s-ar lămuri asupra faptelor reale. Așa este și cu anatomistul materialist și fiziologul materialist; el este întotdeauna sub pământ, adică nu știe nimic despre știința spirituală, și aceasta înseamnă a-fi-sub-pământ. El examinează doar procesele în materie care nu au nimic de-a face cu ceea ce se întâmplă acolo sus, în sufletesc-spiritual.

Va fi sarcina timpurilor moderne ca oamenii să treacă de la gândirea anatomică, fiziologică, la gândirea spiritual-științifică. Ar fi ca atunci când un spiriduș*, care până acum a fost doar sub pământ, ar pătrunde în adevăr, dacă ar fi ridicat deasupra pământului și ar vedea cum se fac de fapt întâipăririle care sunt în materie. Spiridușii care scormonesc sub pământ sunt în esență cercetătorii materialişti care se ocupă doar de spiritualul care se află sub pământ, căci și materialul este spiritual. Și omenirea trebuie să treacă prin acel mare

* În germană *Kobold* = cobold, goblin, iazmă, spiriduș – în folclorul german spirit pitic care joacă feste amuzante sau urâte oamenilor(n.tr.)

șoc care va rezulta atunci când acești spiriduși, aceste spirite ale pământului vor irumpe în regiunea spiritului și sufletului.

Ei bine, a trebuit să spun mai întâi acest lucru din motivul că vreau să vă spun câteva lucruri pentru clarificarea contradicției menționată mai devreme, că Golfurile Botnic, Finic și Riga sunt de fapt suprafețe, suprafețe plane, și totuși am vorbit ca și cum ar fi ființe sau părți ale unei entități puternice, care se întinde de la vest la est.

Acum, vedeți dumneavoastră, dacă ne gândim la ființe spațiale, spuneți imediat că noi ca oameni suntem ființe spațiale. Acest lucru este desigur corect. Dar ceea ce sunteți ca om, ca ființă spațială, nu sunteți în realitate. Pentru că lucrurile stau cu totul altfel cu acest om decât se poate crede atunci când îl privim doar în Maya exterioară, în fantasmagoria exterioară. Acolo el apare, ce-i drept, ca o ființă care stă acolo spațial, este închisă spațial în piele, are o întindere spațială. Dar aici se ascund realmente trei enigme semnificative, trei întrebări semnificative cu privire la forma omenească.

Prima enigmă care se ascunde acolo apare, așa spune, sub tot felul de vederi înșelătoare, sub tot felul de iluzii. Despre propria noastră existență suntem de fapt înșelați de fantasmagoria exterioară, de Maya exterioară. Urmele acestei înșelăciuni se găsesc în știința de astăzi și anume în capitolul în care această știință este destul de neajutorată și a prezentat tot felul de ipoteze. Chestiunea la care mă refer se ascunde în știință în spatele faptului că tot mereu sunt prezentate ipoteze privind de ce omul are de fapt doi ochi, două urechi și totuși nu vede și nu aude lucrurile de două ori, de ce organele sunt aranjate simetric, de ce nu sunt simple, ci duble. De ce percepem simplu și nu dublu este o mare problemă, o mare întrebare pentru știință și, dacă citiți prin literatură, veți găsi tot ce s-a scris despre întrebarea de ce vedem de fapt simplu cu doi ochi și auzim simplu cu două urechi și așa mai departe.

Omul este într-un fel destul de grosier organizat și uneori exprimă acest lucru în limba sa. De fapt, el are și două nasuri, doar că ele sunt așa împreună crescute, încât la ele nu este la fel de ușor să-ți dai seama precum la cei doi ochi, la cele două urechi. De aceea nu se vorbește de două nasuri, ci doar de un singur nas, dar în realitate omul are la fel de bine *două* nasuri și nu *un* nas. Doar că omul este atât de grosier organizat încât nici măcar nu observă unde este ceva împreună-crescut. Dar, în orice caz, este un fapt că în percepția umană se exprimă o totală simetrie stânga-dreapta. Dacă omul nu ar avea două urechi, doi ochi, două nasuri, atunci realmente sentimentul său de Eu nu ar fi atins. De asemenea, are nevoie de două mâini pentru acest lucru. Prin faptul că ne împreunăm mâinile și simțim o mână pe cealaltă, avem ceva din simțirea Eului. Ceva foarte asemănător facem și îmbinând într-o unitate rezultatul celor doi ochi și a celor două urechi. Percepem lumea întotdeauna din două părți, din stânga și din dreapta, când este vorba de percepția senzorială. Și numai prin faptul că avem aceste două direcții de percepție, din stânga și din dreapta și le aducem la intersecție, suntem acest om-Eu care suntem. Altfel nu am fi deloc acest om-Eu. Dacă, de exemplu, am avea ochii astfel încât să se afle în apropierea urechilor și nu am putea pune laolaltă linia vizuală, am rămâne întotdeauna o ființă prinsă în sufletul de grup. Trebuie, pentru a fi o ființă-Eu, să aducem stânga și dreapta să se intersecteze. Tot ceea ce în câmpul percepției este la stânga și la dreapta aducem la intersecție în mijloc. Imaginați-vă o suprafață (se desenează), așadar o suprafață care de la această linie se extinde de la

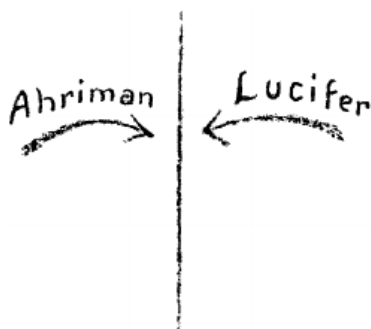

tablă în afară. Acolo vine totul, în intersecție, din stânga și din

dreapta, iar înăuntrul aceluia plan suntem noi cu adevărat. Nu suntem deloc în spațiu (tridimensional), ci în acest plan, în această suprafață. Nu suntem omul extins spațial în realitate, ci suntem o ființă de suprafață, în plan, care se formează prin faptul că impulsurile din stânga se intersectează cu impulsurile din dreapta. Și dacă vrei să dai cuiva un răspuns – mă refer în realitate, nu în Maya – la întrebarea: Unde ești tu de fapt?, nu trebuie să-i spui: Eu sunt acolo sau acolo, în spațiul umplut de corp – , ci trebuie să-i spui: Eu sunt acolo unde omul meu stâng și omul meu drept se intersectează. – În realitate, sunteți doar acolo. Așa cum sunt suprafețe acolo la ființa la care m-am referit mai înainte, în care jumătatea de aer și jumătatea de apă se intersectează – acolo cele două jumătăți sunt diferite – așa există la om jumătatea stângă și jumătatea dreaptă – dar similare. Cu adevărat, omul este tot o ființă bidimensională, o ființă plană, și este numai Maya, că el are forma pe care o vedem.

Dar de unde vine această formă? Vedeți, vine din faptul că omul se află în mijlocul unui fel de luptă. Din stânga înspre încoace [centru] o ființă luptă cu o ființă care luptă din dreapta încoace. Dacă ar fi perceput spiritual ceea ce este în partea noastră stângă, am percepe această ființă ca lumină. Dacă am percepe spiritual ceea ce acționează pe partea noastră dreaptă, am percepe această cealaltă ființă cu caracteristici diferite. Noi suntem realizați ca două feluri de om prin faptul că din stânga încoace luptă ființa luciferică, din dreapta încoace luptă ființa ahrimanică.

Acum gândiți-vă, ca să ne reprezentăm exact, din stânga luptă entitatea luciferică, adună, stăvilește ceea ce înalță ea ca fortificație; din dreapta luptă entitatea ahrimanică și adună, stăvilește ceea ce înalță ea ca fortificație. Ceea ce este omul dumneavoastră stâng, sunt fortificațiile lui Lucifer; omul dumneavoastră drept sunt fortificațiile lui Ahriman. Și dumneavoastră aveți doar posibilitatea de a fi între ei la mijloc. Arta noastră de a trăi constă în faptul ca noi să găsim echilibrului corect.

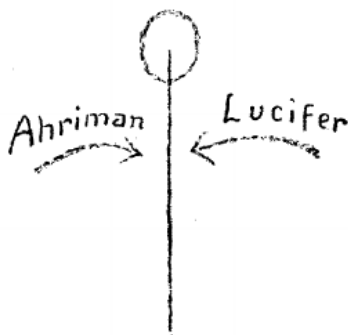
Inconștient, facem acest lucru atunci când percepem senzorial. Când auzim cu urechea stângă și auzim cu urechea dreaptă și apoi îmbinăm impulsurile într-o singură percepție, sau când percepem cu mâna stângă și percepem cu mâna dreaptă și îmbinăm percepțiile, ne așezăm întotdeauna în suprafața care se află chiar pe granița luptei dintre Lucifer și Ahriman. Precum tăișul cuțitului, chiar mai subțire decât tăișul cuțitului este spațiul liber de acțiune, care ne este lăsat în mijloc. Organismul nostru nu ne aparține, ci este ridicat prin lupta puterilor luciferice și ahrimanice, dar și a acelor puteri care sunt de același fel cu Lucifer și Ahriman. Dar acesta este ceva ce nu vom discuta acum.

Astfel, ca ființe plane, suntem intercalați între ceva care nu ne privește deloc pe noi ca oameni. Omul nostru stâng nu este de fapt deloc treaba noastră, omul nostru drept, nici el, ci procesul, ceea ce se desfășoară între cei doi.

Și acum imaginea pe care am folosit-o mai devreme o puteți concepe mai departe. Pentru că acolo se petrec neîncetat procese. Da, și în pământ au loc în mod continuu procese. Dar ceea ce se întâmplă în pământ nu face aceste urme. Ceea ce se întâmplă în dumnea-voastră, în jumătatea stângă sau dreaptă a organismului, nu are nimic de-a face cu ceea ce omul trăiește sufletește; ceea ce se întâmplă sunt procese care au loc între Lucifer și Ahriman. Procesele care sunt

dedesubt, sub suprafața Pământului, tot ceea ce se întâmplă acolo, să zicem, târâitul încoace și încolo al viermilor, încălzirea și răcirea pe parcursul anotimpurilor, toate aceste procese care nu au nimic de-a face cu acele urme care sunt întipărite acolo, trebuie să le comparați cu ceea ce se întâmplă în interiorul organizației umane. Deci, trebuie să spunem: Prin observarea spirituală a proceselor fiziologice și anatomice, trebuie să ne dăm seama de modul în care Lucifer și Ahriman se luptă între ei, dar nu trebuie să ne lăsăm pradă opiniei că prin aceste procese dintre Lucifer și Ahriman se generează viața sufletească. Acest lucru nu este corect, pentru că viața sufletească decurge în sufletul însuși. Și aceasta practic se desfășoară în acea suprafață, în acel plan, nu în interior în organism, în organismul spațial.

Și acțiunea lui Lucifer și Ahriman este eșalonată, și observare acestei eșalonări este extrem de interesantă. În ceea ce privește capul omului, este așa, că Lucifer și Ahriman au ridicat în stânga și în dreapta aproape aceleași fortificații. Jumătățile stângă și dreaptă ale capului sunt foarte asemănătoare, acolo forțele sunt așa încât doar un pic pot interacționa, încât puțin ating suprafața din mijloc. În mijloc este suprafața, în stânga Lucifer, în dreapta Ahriman; dar pentru că jumătățile stângă și dreaptă ale capului sunt formate atât de asemănător, se ciocnesc între ei Lucifer și Ahriman, iar omul poate aici, în mijloc, dezvolta o activitate liniștită (a se vedea desenul).

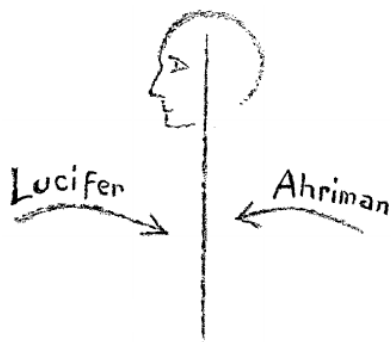
Gândirea lui este foarte puțin perturbată de influența lui Lucifer și Ahriman, deoarece ei se izbesc unul de celălalt și ricoșează.

Dacă mergem mai departe în jos, deja nu mai este așa. Pe de o parte Lucifer reușește să adune morman, să stivuiască stomacul, pe de altă parte Ahriman reușește să stivuiască ficatul. Iar stomacul este mijlocul prin care Lucifer luptă de la stânga spre dreapta, ficatul este ceva prin care Ahriman luptă de la dreapta spre stânga. Relația dintre stomac și ficat este considerată în mod corect, dacă se ia în vedere că Lucifer reușește să stivuiască stomacul în stânga ca un fel mijloc de luptă, ca un fel de armă, și că în dreapta Ahriman reușește să stivuiască ficatul. Acestea sunt într-o bătălie continuă, și știința ar face bine să studieze cu adevărat această bătălie dintre stomac și ficat. Și dacă poziția inimii tinde puțin spre partea stângă, această situație este o expresie pentru modul cum, pe de o parte, Lucifer vrea să înhațe ceva pentru el însuși, în timp ce de cealaltă parte Ahriman vrea să înhațe ceva. Întreaga relație stânga-dreapta este o expresie a celor în care Lucifer și Ahriman se luptă între ei în om, numai că în om, așa cum am spus, ceea ce se află de ambele părți ale suprafeței este într-o anumită privință la fel. Dar vedem că, de fapt, la fel este doar acolo sus; încetează să mai fie la fel cu cât mergem mai departe în jos în observarea omului.

În cazul ființei despre care am vorbit, că se întinde ca trei tentacule — Lemminkäinen, Ilmarinen și Wäinämöinen — lucrurile sunt așa, ea este o jumătate aer, cealaltă jumătate apă; acolo jumătățile sunt diferite. Acum, de îndată ce ajungi la cunoașterea clarvăzătoare, observi imediat că omul este practic numai o suprafață între două jumătăți, pentru că de îndată ce faci abstracție de corpul fizic și te uiți la corpul eteric, vezi că jumătatea stângă este considerabil mai luminoasă decât jumătatea dreaptă. Jumătatea stângă se vede mult mai inundată cu lumină, plină de lumină radiantă, strălucitoare; jumătatea dreaptă mult mai întunecată. Așa este în privința omului stânga-dreapta.

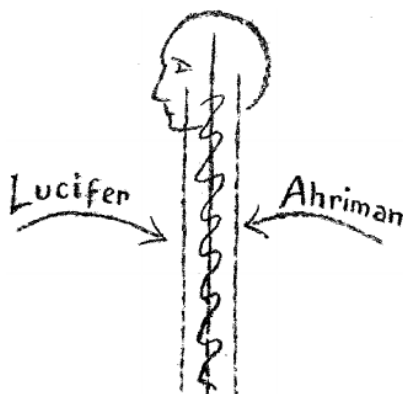
Însă omul este plasat în spațiu și în raport cu celelalte direcții, dar aceasta înseamnă – exprimată în mod ocult – nimic altceva decât plasat în lupta dintre Lucifer și Ahriman. Deci el este plasat în direcțiile în față și în spate, înainte și înapoi.

Dacă vă gândiți acum nu la stânga și la dreapta, ci la partea din față și din spate a omului – trebuie să vă gândiți la întregul om – atunci omul nici în direcția din față spre spate nu este această ființă spațială (a se vedea desenul), ci tot așa cum Lucifer și Ahriman se luptă între ei din stânga și din dreapta și spațialul este constituit doar din baricadele pe care le-au ridicat unul împotriva celuilalt, luptă, de asemenea, din spate față de om iarăși Ahriman, și din față, la rândul său, Lucifer. Din spate, Ahriman își împinge înainte activitatea sa, ca să zic așa; din față, Lucifer își împinge activitatea sa înspre Ahriman. Iar omul este din nou în mijloc.

Cu toate acestea, ajungem acum la faptul că trebuie să explicăm că în raport cu această direcție față-spate, cei doi nu au reușit, așa putea spune, să se apropie atât de mult unul de celălalt încât să formeze doar o suprafață între ei. Aici este deja altfel. Și anume, Ahriman ajunge doar până la un plan, pe care îl putem trasa prin coloana vertebrală, iar Lucifer ajunge până la un plan pe care îl putem trasa prin stern, cam acolo unde se unesc coastele. Și între ele este un spațiu prin care

ei sunt separați, unde efectele lor sunt încâlcite, amestecate haotic. Ei se luptă acolo, s-ar putea spune, nu ciocnindu-se direct unul de celălalt, ci își trimit proiectilele prin acest spațiu. Dar Ahriman ajunge doar până la coloana vertebrală, iar Lucifer doar până acolo unde coastele se întâlnesc cu sternul. Și noi stăm acolo înăuntru, între această bătălie a lui Lucifer și Ahriman. Deci, în ceea ce privește direcția înainte și înapoi, suntem într-adevăr o astfel de ființă care are spațiu.

În ceea ce privește stânga și dreapta, nu avem spațiu. În direcția stânga-dreapta, Lucifer și Ahriman luptă în special prin gândire. Gândurile şuieră din stânga și din dreapta și se ating reciproc în acest plan. Sunt formațiuni de gânduri cosmice care vin în contact, se ciocnesc unele de altele în planul uman din mijloc. Din față și din spate, Lucifer și Ahriman luptă mai mult în domeniul simțirii, acolo lupta se duce mai mult prin simțiri, sentimente. Și pentru că aici forțele nu ajung laolaltă așa cu adevărat, rămâne pentru noi la mijloc un spațiu unde avem libertate de acțiune, în care suntem cu simțirea noastră în noi înșine. Când avem gânduri care din stânga și din dreapta se luptă între ele, simțim că aceste gânduri aparțin de fapt lumii. Cu gândurile noi gândim lucrurile care sunt în afară. Dacă ne

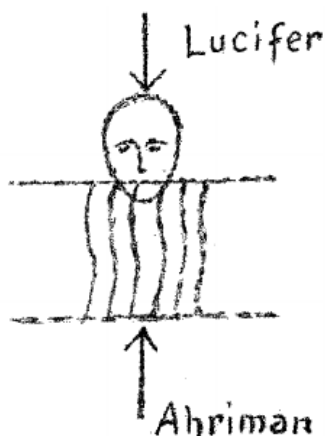
facem propriile gânduri, atunci acestea sunt fantasmagorii, atunci ele de fapt nu mai aparțin lumii. În sentimentele noastre ne aparținem nouă înșine, pentru că Lucifer și Ahriman nu prea se ciocnesc acolo, pentru că acolo avem spațiu liber între cele două zone. De aceea suntem noi cu sentimentele noastre atât de în noi înșine.

Vedeți, ca oameni, suntem făpturi prin modul de acțiune al ființelor ierarhiilor superioare. Și noi suntem aceste ființe plane, bidimensionale stânga-dreapta, prin faptul că ierarhiile superioare ne pun acolo înăuntru pe noi, oamenii, ca ființe plane. Acolo nu-i lasă pe Lucifer și Ahriman să se întrunească. Suntem o ființă a zeilor buni în măsura în care acești zei buni au spus pornind din gândurile lor de creație: Aici în fața noastră se află o luptă între Lucifer și Ahriman. Acum trebuie să stabilim o graniță pentru o zonă în care nu pot pătrunde, în care nu se pot apropia unul de celălalt în mod direct. – Noi, oamenii, suntem plasați în această bătălie ca făpturi ale zeilor buni și, cu cât mai mult ne dovedim a fi corespunzători în această bătălie, cu atât suntem mai mult făpturi ale zeilor buni.

În privința direcției față-spate este așa, că zeii buni nu-l lasă pe Lucifer să intre pe deplin în noi. Acolo unde se închid coastele au ridicat baricade în fața lui. Și în formarea acestui turn minunat, care înconjoară măduva spinării și creierul, zeii buni au ridicat o fortificație împotriva lui Ahriman. Prin aceasta nu poate trece, cel mult își poate trimite proiectilele de simțiri către Lucifer. Acolo stăm într-adevăr înăuntru pentru a-i separa pe cei doi, unul de celălalt, printr-un spațiu liber pentru noi.

Există și o a treia direcție, și aceasta este cea de sus în jos. Trebuie să ne fie clar faptul că lucrurile nici aici nu stau așa cum apar în fantasmagoria exterioară a Mayei. În acest caz este așa, că de jos în sus acționează Ahriman, de sus în jos Lucifer. Și aici, de asemenea, zeitățile bune, progresiste au ridicat o barieră în calea lui Lucifer. Efectele sale de sus în jos sunt, ca să spunem așa, oprite de o suprafață. Obțineți această suprafață dacă luați un schelet și dați la o

parte craniul. Acolo unde craniul se sprijină pe vertebrele cervicale, trebuie să vă imaginați o suprafață, un plan. Acest plan orizontal invizibil, unde craniul se așează pe vertebrele cervicale, este bariera. Dacă un om se plasează acolo înăuntru, el poate opri efectele luciferice care vin de sus în jos. Lucifer poate doar trimite proiectile sale de sus; și acestea sunt acum proiectile de voință. De la stânga la dreapta proiectile de gânduri, din față înspre spate proiectile de sentimente, de sus în jos și de jos în sus proiectile de voință.

Dar și aici este spațiu unde avem libertate de acțiune. Dacă luați diafragma, la baza ei aveți mergând aproximativ de-a lungul diafragmei suprafața care este la rândul ei ridicată împotriva lui Ahriman, care presează de jos în sus. Deci, cu vrerea lui, cu proiectilele lui de voință, cu propria lui ființă, Ahriman poate ajunge de jos în sus numai până la diafragmă. Mai departe el nu poate niciodată acționa cu proiectilele sale. Ceea ce este deasupra este propriul nostru spațiu liber.

Acum vedeți cât de complicat este de fapt omul. Luați orice bucată a naturii umane, de exemplu, partea stângă a feței. Ca ființă de gândire, Lucifer poate pătrunde complet această parte stângă, chiar și

ca ființă de simțire o poate pătrunde într-un anumit mod până la o anumită suprafață; ca ființă de voință el o poate iarăși pătrunde, de sus în jos. Astfel, despre fiecare porțiune a omului, puteți afla prin aceste indicații cum acționează Lucifer și Ahriman în omul spațial prin impulsurile cosmice de gândire, simțire sau voință.

Dar trebuie să vă fie clar faptul că noi, ca om al gândirii, suntem de fapt ființe bidimensionale. Ca om al simțirii avem un anumit spațiu liber între față și spate, ca om al voinței avem un anumit spațiu liber între sus și jos, între acest plan de aici – prin vertebra cervicală superioară – și planul diafragmei. Și numai dacă separați ceea ce nu aparține deloc omului, atunci obțineți adevărata formă a omului. Și atunci v-o puteți construi dumneavoastră.

Dar vedeți că omul este în realitate compus din părți individuale îmbinate din exterior, că își primește pecetea, caracteristica, din exterior și că nu-l înțelegem dacă luăm pur și simplu formele așa cum ne întâmpină ele, ci că îl înțelegem abia atunci când știm cum este el corelat cu întregul spiritual-cosmic, cum de la dreapta și de la stânga, de jos și de sus, din față și din spate forțele luciferice și ahrimanice se apropie de om și cum astfel ele îi modelează ființa ca ființă spațială.

Vedeți dumneavoastră, așa trebuie să priviți și ceea ce este într-un anumit fel modelat conform adevăratelor lucrări cosmice în lume, așa trebuie să vă uitați la clădirea noastră [4]. Dacă o privim ca pe o fantasmagorie, ne-am putea gândi în primul rând că lucrul cel mai important la această clădire este ceea ce este umplut cu lemn în spațiu. Dar acesta nu este principalul lucru, principalul lucru este acolo unde aparent nu este nimic. Dacă o formă din clădirea noastră merge așa (desenul din stânga) și aici este lemnul (zona hașurată), esențial nu este acesta de aici, lemnul, ci acela unde nu este nimic, unde aerul se învecinează cu lemnul.

Și ați obține construcția noastră veritabilă dacă ați lua o bucată imensă de ceară și ați face o întipărire în ceară din interior, și apoi v-ați uita la întipărire. Deci partea în care stați înăuntru atunci când intrați în clădire, ceea ce nu puteți vedea, ci trebuie să simțiți, aceasta este de fapt ceea ce contează. Am mai spus și mai demult: Principiul construcției noastre este acela al unei oale (tăvi) de Gugelhupf (*Gugelhupftopf*).^{*} – Oala de Gugelhupf este o expresie care nu va fi bine înțeleasă aici. Dar gândiți-vă la o oală de acest fel (desenul din dreapta): aceasta e forma în care coaceți un cozonac Gugelhupf. Despre ce este vorba cu această oală de Gugelhupf? Lucrul important nu este oala, ci cozonacul, să obțină forma potrivită și să se coacă în modul corect. Oala trebuie să fie astfel încât atunci când turnați aluatul și îl coaceți, cozonacul Gugelhupf să iasă cum trebuie.

Deci, la construcția noastră lucrul important nu este împrejurirea, ci ceea ce este în interior. Iar în interior vor fi sentimentele și gândurile celor care sunt înăuntru clădirii. Acestea vor rezulta din faptul că omul vede până la limita clădirii, că simte formele și că se umple cu forme de gânduri. Ceea ce este în interior va fi Gugelhupf, iar ceea ce construim este cochilia, forma. Dar forma trebuie să fie de așa încât în interior să fie gândit și simțit ceea ce este corect. Și acesta este principiul artei mai noi în comparație cu cel al artei vechi. La vechile arte era vorba întotdeauna despre ceea ce este afară în spațiu. La arta nouă, nu este vorba de ce este afară în spațiu. Ceea ce este în

^{*} *Gugelhupf* = Cozonac rotund cu gaură la mijloc, copt într-o oală/tavă înaltă inelară. *Topf* = oală, *Gugelhupftopf* = oala de *Gugelhupf* (n.tr.)

afară este oala, iar ceea ce contează nu îl poți de fapt face deloc, ci acesta este înăuntrul. Acest lucru este valabil nu numai în privința formele plastice, ci și în privința picturii. Nici aici lucrul important nu este ce este pictat, ci ce se simte și se trăiește în privința lui. Pictura, de asemenea, este doar „oala de Gugelhupf”.

Aceasta este, așa spune, miezul pasului evolutiv în care ne aflăm, că într-adevăr – scuzați expresia – din oală pășim în cozonac. A rămâne în oală înseamnă materialism; a intra în cozonac înseamnă pentru noi spiritualism, și acesta este direcția înspre care lucrăm. Dacă nu ții-neți cont de aceasta, nu veți putea judeca în mod corect despre ce este vorba în tot ceea ce este artistic la noi. Dacă veți interpreta artistic clădirea noastră după modelul vechiului, veți putea spune: Da, dar pentru numele lui Dumnezeu nu ați făcut deloc o oală frumoasă! – Nu vei ști că nu oala este ceea ce contează, ci cozonacul. Cu un astfel de principiu artistic, ne apropiem de sensul și înțelesul deplin al avansării în evoluție prin știința spirituală. Omul trebuie prin progresul științei spirituale să-și croiască drumul să iasă din oală și să-și facă drum în Gugelhupf.

Și astfel trebuie omul să se dezbrace de credința că, de exemplu, în procesele creierului se află cauzele gândurilor, în timp ce în procesele proprii ale creierului sunt procese cosmice și au loc bătăliile dintre Lucifer și Ahriman. Și trebuie să realizeze că procesele sufletului uman, gândurile și sentimentele sunt legate doar de urmele care sunt gravate în aceste fortificații de luptă și care cu așa-numitele procese materiale – cu alte cuvinte cu procesele luciferico-ahrimanice – nu au nimic de-a face.

Aș dori să folosesc o altă imagine. Să presupunem că intrăm într-o grădină frumoasă, frumoasă prin faptul că modul în care sunt dispuși copacii este frumos, aranjamentele în ceea ce privește distribuția florilor sunt frumoase și așa mai departe, și vrem să ne formăm o părere asupra ei. Dacă am putea privi în pământ printr-o gaură, un spiriduș ar veni la noi. Acest spiriduș – să presupunem – ne spune

acum: Vreau să vă spun de ce sunt aici trandafiri, violete, de ce este acolo un tufiș și dincolo sunt flori. Eu mă târăsc peste tot acolo jos sub suprafața pământului, și acolo văd solul care a făcut ca copacii, violetele, trandafirii să răsară. – Noi putem spune: Da, tu ne povestești foarte frumos aceste procese. Cele ce ne povestești trebuie toate să se poată întâmpla în lumea fizică. Dar pentru ca plantele să se poată dezvolta bine, să prospere, pentru ca grădina să fie creată, a trebuit să fie acolo un grădinar. Acestea însă sunt regiuni în care tu nu te-ai uitat deloc, de care nici nu ți-a păsat.

Așa trebuie să învățăm să le spunem anatomiștilor materialişti, fiziologilor materialişti: Activitatea voastră o găsesc doar când privesc print vizor în pământ. Acolo te târăști de jur-împrejur și studiezi procesele, care trebuie să se petreacă, dar care nu au nimic de-a face cu ceea ce se întâmplă acolo sus în sufletesc-spiritual. Și veți interpreta corect ceea ce se întâmplă acolo jos doar atunci când veți admite să recunoașteți ce relații domnesc între Lucifer și Ahriman și celelalte ierarhii care îi aduc pe de altă parte pe Lucifer și Ahriman la starea de echilibru. – Și ceea ce până acum a fost activ doar ca o imagine în reprezentarea Eului se va îmbogăți prin știința spirituală.

Va veni o vreme când oamenii își vor spune: Ni se spune în documentul biblic al Creației despre răsuflare, despre suflarea lui Iahve, care a fost suflată asupra omului. – Atunci oamenii viitorului se vor întreba: Dar când această suflare este insuflată, unde este ea insuflată? – Dacă păstrați în minte ceea ce am spus, vei găsi că cel mai îndemână, unde a fost suflată respirația, sunt aceste interspații unde Jahve creează omul din față și din spate, de sus și de jos, cumva ca un cub (a se vedea desenul) și îl umple în așa fel cu propria sa ființă, cu suflarea sa magică, încât atunci efectul acestei respirații magice se răspândește în restul ființei umane în regiunile lui Lucifer și Ahriman. Dar aici este un interspațiu, delimitat din dreapta și din stânga, de sus și de jos, din față și din spate, în care suflarea lui Jahve se duce

nemijlocit în omul spațial. Ceea ce am spus este în primul rând spus în legătură cu acest om fizic spațial.

Vedeți dumneavoastră, acest lucru ne deschide perspectiva din care îl vedem pe om stând înăuntrul întregului Cosmos. Aș spune: În privința a ceea ce aparent acest om umple spațial exterior, la toate acestea există și aspecte moral-sufletești. Căci și în ceea ce funcționează în noi ca moral-sufletesc, avem inițial o fantasmagorie, chiar dacă nu în măsură așa de mare ca în omul spațial. Și în tot ceea ce este moral, în tot ceea ce este logic, în tot ceea ce este în activitatea noastră sufletească, Lucifer și Ahriman acționează unul asupra celuilalt, iar ființa umană este poziționată la graniță.

Cum este aceasta, acest capitol deosebit de semnificativ și important pentru noi, vrem să discutăm mâine.

CONFERINȚA a III-a

Dornach, 22 noiembrie 1914

Din discuțiile de ieri veți fi putut conchide că însăși forma trupului nostru este așa cum este, prin faptul că într-un fel reprezintă un rezultat al cooperării puterilor luciferice și ahrimanice.

Este foarte important tocmai pentru timpul nostru să cunoaștem cu adevărat această conlucrarea a puterilor luciferice și ahrimanice, pentru că numai prin acesta va fi posibil să se ajungă treptat în omenire la o înțelegere a forțelor care lucrează în spatele fantasma-goriilor exterioare ale existenței. Știm că nu trebuie nici să-l urâm pe Ahriman, nici să ne temem de Lucifer, pentru că aceste puteri sunt oarecum ostile în lume numai atâta timp cât nu operează în propriile lor teritorii. S-a vorbit mult despre acest lucru anul trecut la München [5]. Și s-au dat deja indicații în această privință și aici.

Când am văzut ieri cum trupul uman fizic, spațial, ia ființă în forma sa prin acțiunea reciprocă dintre puterile luciferice și ahrimanice, ne-am referit la aspectele cele mai exterioare din viața umană în care Lucifer și Ahriman joacă rolul lor. Dumnezeuastră știți că intrăm ceva mai mult în interiorul vieții umane atunci când avansăm de la trupul fizic la trupul eteric. Trupul eteric este într-o anumită măsură constructorul trupului fizic. El este integrat în întreaga lume eterică, el constituie, ca un organism eteric mereu mobil în sine, temelia organismului nostru fizic. Acum, în ceea ce privește corpul eteric, trebuie spus că și în el, tot așa cum am văzut pentru corpul fizic, puterile luciferice și ahrimanice sunt active, că omul este și ca ființă eterică plasat – trebuie să subliniem acest lucru – în acțiunea reciprocă dintre forțele luciferice și ahrimanice.

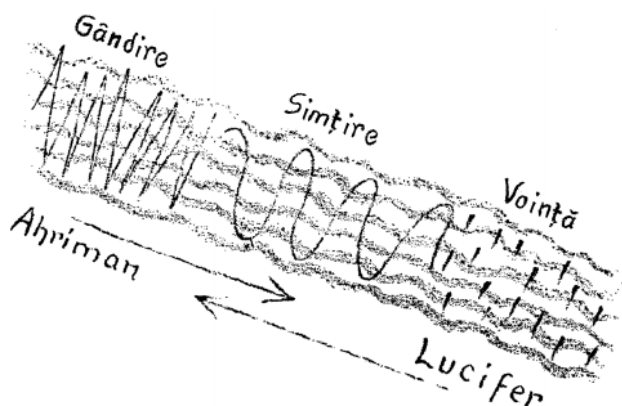
Pentru a evidenția ceea ce este important aici, vrem mai întâi să aruncăm o privire asupra celor trei activități de bază ale ființei umane, în măsura în care omul nu este o ființă fizică, asupra voinței, simțirii

și gândirii. Pe acestea, voință, simțire și gândire, firește, nu le vedem atunci când ne uităm la om în privința trupului său fizic. Numai în măsura în care trupul fizic se exprimă într-o anumită fizionomie, în gesturi și altele asemenea, putem bănuî prin corpul fizic ceea ce este în interiorul uman. Trupul eteric, însă, ca organism mobil în sine, este o neconținută expresie a gândirii, simțirii și voinței omului.

În ceea ce privește gândirea, simțirea și voința, știința pur exterioară întâmpină ceva dificultăți, iar dacă treceți prin viziunile filosofice asupra lumii, veți vedea ba că un filosof pune voința pe primul loc, ba că altul pune gândirea pe primul loc. De asemenea, există și cei care consideră sentimentul ca cea mai importantă forță. Dar despre cum această gândire, simțire și voință formează practic o unitate în om, aceste viziuni filosofice asupra lumii nu pot forma un concept corect. Această incapacitate de a forma un concept corect al relației dintre gândire, simțire și voință în viața sufletului uman este tot așa ca atunci când omul ar avea dificultăți în a o scoate la capăt cu conceptul de om. Nu prea știu – spun filosofi – sufletul uman este mai mult de natură voitoare, mai mult simțitoare sau mai mult gânditoare? E mai mult una sau alta? – Este exact ca atunci când cineva ar vrea să spună: „Acum chiar nu prea mai știu ce este un om. Cineva mi-a spus că vrea să-mi aducă un om și mi-a adus o ființă mică, un copil de cinci ani, și mi-a spus: Aceasta este un om. Apoi a venit altcineva și mi-a spus, tot așa, că vrea să-mi arate un om și mi-a adus o ființă care este mult mai mare decât prima, adică o ființă în anii de mijloc ai vieții omului. Un al treilea a venit în cele din urmă și mi-a spus și el că vrea să-mi arate un om. El mi-a arătat o cu totul altă ființă care era zbârcită la față, avea părul încărunțit și așa mai departe. Și acum eu chiar nu mai știu ce este un om. Trei ființe diferite mi-au fost arătate!” – Da, toți trei sunt oameni, nu-i așa? Doar că unul este foarte tânăr, celălalt este ceva mai în vârstă, iar al treilea este deja bătrân. Ei sunt foarte diferiți ca înfățișare. Dar îndată ce ai pus cele trei vârste împreună, știi ce este un om.

Dar tot așa este și cu voința, simțirea și gândirea. Diferența este doar de vârstă. Voința este aceeași activitate sufletească ca și gândirea, numai că încă foarte tânără, copilărească. Și când voința avansează în vârstă devine simțire, iar voința de-a dreptul bătrână este gândirea. Este doar o diferență de vârstă între voință, simțire și gândire, numai că în sufletul nostru trăiesc împreună vârstele pentru aceste activități sufletești, lucru care face chestiunea dificilă. Dar am explicat deja – trebuie doar să căutați în cartea mea *Pragul lumii spirituale* [6] ce scrie despre aceasta – că de îndată ce ieșim din lumea fizică, este valabilă legea transformării, nu cea a rigidității. Acolo totul se transformă. Bătrânul devine deodată tânăr, tânărul devine bătrân și așa mai departe. Astfel încât cele trei activități sufletești să poată avea loc în noi realmente în același timp: voința, care se arată ba ca voință tânără, ba ca voință mai în vârstă, adică ca simțire, și, de asemenea, ca cea mai bătrână voință, ca voință foarte bătrână, adică ca gândire. Acolo vârstele sunt de-a valma, totul devine fluid. Așa este în trupul eteric al omului.

Dar această transformare nu se poate înfăptui pur și simplu prin ea însăși. În viața obișnuită nu suntem deloc conștienți de ceea ce constituie o activitate sufletească unitară, nu o putem aduce deloc în conștiință. Dacă desenăm simbolic corpul eteric ca un șuvoi continuu

– pentru că întreaga chestiune trebuie observată în corpul eteric și corpul eteric este ceva mobil, fluid –, acest șuvoi de activitate sufletească în viața obișnuită nu ne ajunge deloc în conștiință, ci în acest curent, în această mișcare continuă a corpului eteric, care curge întruna odată cu timpul, înăuntrul lui se împart activitatea luciferică pe de o parte și ahrimanică pe de cealaltă parte.

Activitatea luciferică face voința tânără. Activitatea noastră sufletească, pătrunsă de luciferic, este voință. Dacă lucifericul predomină în activitatea noastră sufletească, dacă în sufletul nostru numai Lucifer își impune puterile, atunci aceasta este voința. Lucifer lucrează întineritor asupra întregului curent al activității noastre sufletești. Dacă, dimpotrivă, în principal Ahriman exprimă efectele sale în activitatea noastră sufletească, atunci el învârtosează activitatea noastră sufletească, ea îmbătrânește și aceasta este gândirea. Această gândire, acest a-avea-gânduri nu este deloc posibil în viața obișnuită fără ca în trupul eteric Ahriman să-și desfășoare forțele sale. Omul nu se poate descurca în viața sufletească, în măsura în care ea se exprimă în trupul eteric, fără Ahriman și Lucifer. Dacă Lucifer s-ar retrage complet din trupul nostru eteric, atunci nu am avea foc luciferic pentru voință. Dacă Ahriman s-ar retrage complet din viața noastră sufletească, nu am putea niciodată să dezvoltăm răceala gândirii. La mijloc între ei este o regiune în care se luptă unul cu altul. Aici se se pătrund reciproc Lucifer și Ahriman, aici activitățile lor interacționează. Aceasta este regiunea simțirii. Într-adevăr, așa apare trupul eteric uman, că se poate percepe în el lumina luciferică și duritatea ahrimanică. Dacă cuprindem cu privirea trupul eteric uman, acesta, firește, nu este ordonat așa cum este aici (pe desen) simbolic, ci acolo este un talmeș-balmeș. Acolo sunt inserții în care trupul eteric apare opac, așa ca și cum ar avea, așa spune, incluziuni de gheață. În corpul eteric apar figuri care pot fi comparate cu figurile de gheață așa cum apar pe geamurile ferestrelor. Acestea sunt

învârtoșările din corpul eteric. În astfel de locuri el devine opac. Acestea sunt însă manifestări ale vieții de gândire în trupul eteric. Această înghețare a trupului eteric în anumite locuri provine de la Ahriman, care trimite forțele sale acolo înăuntru prin gândire.

În alte locuri ale trupului eteric este ca și cum ar avea în el vacuole, locuri foarte luminoase, care sunt transparente, care sunt strălucitoare, scânteind lumină. Acolo Lucifer trimite înăuntru razele sale, forțele sale, acestea sunt centrele voinței în trupul eteric. Și în ceea ce se află între ele, unde oarecum este activitate continuă în trupul eteric, este așa că poți vedea că aici este acum un punct dur, dar este imediat prins și dizolvat de un astfel de punct de lumină. O perpetuă solidificare și redizolvare. Aceasta este expresia activității de simțire în trupul eteric.

Astfel, putem spune: Nu numai forma trupului fizic este suscitată de interacțiunea forțelor luciferice și ahrimanice perturbatoare sau aducătoare de echilibru, ci și în întregul trup eteric sunt active forțele luciferice și ahrimanice. Când forțele Ahrimanice au supremație, atunci este o exprimare a gândirii, când forțele luciferice au supremație, atunci este o exprimare a voinței, iar când, s-ar putea spune, se iau la bătaie reciproc, atunci este o exprimare a simțirii.

Aici avem modul în care forțele luciferice și ahrimanice interacționează în trupul eteric. Suntem, într-un fel, în întregime

rezultatul unor astfel de forțe, și ne aflăm propriu-zis în poziția intermediară între astfel de forțe.

Acum trebuie să ne fie clar că noi nu suntem întotdeauna înăuntru, în ceea ce se întâmplă acolo, cu Eul nostru deplin. Eul nostru, Eul nostru pământesc, pe care l-am dobândit abia în decursul evoluției pământești, poate deocamdată să își desfășoare întreaga sa activitate și întreaga sa conștiință numai în trupul fizic. În trupul eteric va putea să se desfășoare pe deplin numai în timpul lui Jupiter [7], astfel încât în tot ceea ce se petrece în trupul eteric, Eul propriu-zis al omului nu este activ în mod direct. Dacă la evoluția progresivă a lumii nu ar fi fost adăugat nimic din forțele ahrimanice și luciferice, atunci omul ar fi o ființă complet diferită, atunci omul ar putea avea percepții în corpul său fizic, dar el nu ar fi propriu-zis capabil să aibă gânduri. Gânduri are prin faptul că asupra trupului său eteric Ahriman poate câștiga influență. Impulsuri de voință are prin faptul că asupra trupului său eteric forțele luciferice pot câștiga influență. Aceste forțe trebuie așadar să fie acolo.

Trebuie așadar să ne fie clar că în ceea ce privește conștiința noastră pământească nu putem coborî pe deplin în trupul eteric. Numai în trupul fizic ne putem trăi deplina noastră conștiință a Eului. În trupul eteric nu putem coborî complet. Cu acest trup eteric ne scufundăm, prin urmare, într-o lume în care noi înșine nu suntem cu totul. Și cu Ahriman, care intră în trupul nostru eteric formând gânduri, intră nu numai gândurile noastre în trupul nostru eteric. Cu Lucifer, care formează voința în trupul nostru eteric, intră nu doar impulsurile noastre de voință în trupul nostru eteric. Și așa este și cu sentimentele, cu regiunea în care cei doi se bat. În măsura în care Ahriman trăiește în trupul nostru eteric, noi ne scufundăm cu trupul eteric dedesubt în sfera spiritelor naturii, spiritelor elementare ale naturii, spiritelor pământului, apei, aerului și focului. Doar că noi nu știm aceasta pentru că nu putem coborî pe deplin în trupul nostru eteric cu Eul nostru. Dar este întotdeauna cazul că în acest trup eteric

trăiește ca putere de gândire nu numai ceea ce gândim noi înșine, dar acolo pătrund și influențele spiritelor naturii. În cazuri aparte, atunci când omul se întâlnește cu aceste spirite ale naturii, el știe să povestească apoi că a trăit ceva ce nu a trăit în conștiința obișnuită a Eului, și într-adevăr el întâlnește aceste spirite ale naturii atunci când survine ceva anormal în el, când trupul eteric este oarecum puțin smuls din trupul fizic.

Cum se poate întâmpla așa ceva? Vedeți, corpul eteric uman se află în legătură cu întreaga lume eterică înconjurătoare, așadar și cu întreaga sferă a spiritelor naturii din jurul nostru. Să presupunem, pentru a da un exemplu, că un om merge pe stradă în timpul zilei. Când merge pe stradă cu conștiința sa obișnuită, trupul său eteric se află în mod corespunzător în trupul său fizic și el percepe cu conștiința Eului ceea ce se poate percepe cu conștiința Eului.

Dar să presupunem că merge noaptea pe un drum. Dacă cineva merge pe un drum pe timp de noapte este de obicei întuneric, lucru care deja le provoacă unor oameni o stare de spaimă. Acum, intrând într-o astfel de stare de înspăimântare, prin aceste senzații specifice care apar, în care Lucifer pune stăpânire pe el în mod deosebit, trupul eteric se slăbește din trupul fizic, și prin aceasta poate acest trup eteric acum eliberat, care s-a desprins de trupul fizic, să intre în relație cu lumea eterică înconjurătoare.

Să presupunem acum că persoana în cauză se apropie de un cimitir, unde sunt încă trupuri eterice la mormintele unor oameni decedați de curând. Este posibil ca în această stare, când trupul său eteric s-a desprins, el să poată percepe ceva din gândurile care se află încă în trupurile eterice ale defuncților. Să presupunem că a murit cu puțin timp în urmă cineva care a lăsat în urmă datorii și a murit cu gândul de a fi contractat datorii. Acest gând se poate încă afla în corpul eteric al defunctului. Bineînțeles, un om nu percepe aceste gânduri în corpul eteric al celui alt om dacă propriul său corp eteric nu este slăbit, dar în starea pe care am descris-o poate percepe. Poate intra

într-o relație cu corpul eteric al celuilalt și prin urmare poate percepe acest gând: am contractat datorii. Și acum, pentru că prin aceasta puterea luciferică se întărește în el, se stârnește în el sentimentul: trebuie să plătesc pentru acest om datoria.

Astfel, un om trăiește ceva în trupul său eteric pe care nu l-ar trăi niciodată în trupul fizic în viața normală. Nu trăim așa o experiență toată ziua în viața umană obișnuită, de aceea ea și aduce ceva foarte semnificativ în conștiința omului atunci când o trăiește. Ea îi aduce conștientizarea că știe că acum a trăit ceva ce nu a trăit în trupul său, pe care nu îl poate trăi în trupul său. El simte că se află în altă parte decât în trupul său și simte acest lucru ca fiind o stare neobișnuită. El este altundeva decât în trupul său și atunci simte pornirea, nevoia puternică de a se întoarce în trupul său; el tânjește după ajutor pentru a se întoarce în trupul său.

Un astfel de sentiment pe care îl are cineva în acest caz, sentimentul de dor de a reveni în trupul său, convoacă într-acolo unele spirite elementare, spirite ale naturii, pentru care sentimentul omului este, cum ar fi, mâncare, hrană. Ele vin acolo fiind atrase oarecum prin sentimentul: Aș dori să intru în trupul meu fizic. – Ele îl ajută pe omul respectiv să găsească calea înapoi în trupul fizic. Când cineva doarme într-un mod obișnuit, își găsește cu ușurință calea de întoarcere; dar când trăiești ceva asemănător cu ceea ce am descris, este dificil să o găsești. Dar nu percepi lucrurile așa cum le percepi în trupul fizic, ci le percepi imaginativ, în imagini. Vine cineva care este de fapt un spirit al naturii, care eventual apare sub forma unui păstor, sub forma unui cioban, și care îi dă omului respectiv sfatul: Mergi la cutare castel. Te voi duce acolo într-o trăsură – și mai multe de genul acesta.

De astfel de reprezentări imaginative se mai pot înlănțui și altele. Se poate înlănțui faptul că trupul pe care l-a părăsit, în afara căruia a avut experiența, apare ca un castel fermecat din care trebuie să salveze pe cineva atunci când intră în el. Așa își imaginează omul respectiv

acest dor de trupul fizic și ajutorul spiritelor naturii. Apoi revine în trupul fizic, adică se trezește.

Astfel de experiențe sunt apoi povestite de oamenii care le-au trăit în realitate, pentru că au sentimentul că în acest fel au intrat într-o relație cu gândurile unui decedat. Ei își spun: Acesta a fost o simțire a ceva care nu a fost doar în mine, care nu a fost doar ceva visat de mine; aceasta a fost o simțire care mi-a transmis un proces de afară, din lume. – Acest lucru este desigur exprimat în imagini, dar corespunde unui proces. Vreau să vă citesc o astfel de imagine, în care cineva a povestit ce a trăit atunci [8], și într-adevăr ceva asemănător cu ceea ce tocmai am povestit. El descrie astfel: „Când m-am despărțit de soldați, am întâlnit trei bărbați în drumul meu. Ei voiau să dezgroape un mort pentru că le datora trei mărci. Atunci am fost cuprins de milă și am achitat datoria, pentru ca răposatul să aibă pace și să nu mai fie tulburat în mormântul său. Am mers mai departe. Apoi mi s-a alăturat un străin cu fața palidă și m-a invitat să mă urc într-un vehicul de plumb și m-a persuadat să merg cu el la un castel. În castel locuia o prințesă, mi-a explicat el, care se va căsători numai cu bărbatul care ar veni la ea într-o trăsură de plumb. Apoi el s-a dus la vizitiu și i-a spus: «Mână cât poți de tare spre partea unde este răsăritul soarelui.» Apoi a venit un cioban și a spus: «Eu sunt contele de Ravensburg!» El i-a ordonat vizitiului să meargă mai repede. Am ajuns la o poartă și s-a auzit un tumult. Poarta a fost deschisă. Prințesa l-a întrebat atunci pe bărbat de unde este el, cum a putut el călători cu bătrânul, și mi-am dat seama că cel care m-a condus acolo era un spirit. Apoi am intrat pe poartă. Am intrat și am fost proprietarul castelului". Adică s-a întors în trupul său. Aici găsiți descrisă o astfel de experiență, așa cum am citat-o.

Și ce este deci, dacă i se întâmplă cuiva această experiență, și el o povestește apoi mai departe? Acesta este un basm.

În nici un alt fel decât în acest mod au fost create basmele. Orice altceva care se spune despre originea basmelor nu este nimic mai mult

decât o fantezie deșartă. Toate basmele adevărate sunt dovada că există experiențe în afara trupului fizic uman, când trupul eteric este într-un anumit mod relaxat și omul intră în relație cu lumea eterica exterioară. Acesta este un mod în care omul intră în relație cu lumea exterioară prin trupul său eteric.

Dar el intră și într-un alt mod în relație cu lumea eterică exterioară. El intră în relație cu ea și acolo unde, s-ar putea spune, există o activitate semiconștientă, pe jumătate pătrunsă de Eu. Acesta este cazul vorbirii. Nu vorbim atât de pe deplin conștient pe cât credem. Nu este deloc adevărat că avem vorbirea în puterea noastră, ca pe ceva care ne aparține. În vorbire, trăiesc, se desfășoară, puterile eterice, iar o bună parte este inconștientă în vorbire. Eul nu ajunge complet până jos în vorbire. Când vorbim, ne aflăm cu trupul nostru eteric în relație cu lumea eterica care ne înconjoară. Să gândim învățăm ca indivizi, dar să vorbim nu. Să vorbim suntem învățați prin karma care ne plasează într-un anumit context de viață. În timp ce în stări anormale când corpul eteric este relaxat intrăm în relație cu spiritele naturii, pur și simplu prin faptul că vorbim, că nu doar gândim în tăcere, intrăm în relație cu spiritele popoarelor. Și trăiesc, locuiesc în corpurile noastre eterice – fără a ajunge până la conștiința noastră – spiritele popoarelor. Ceea ce trăiește în acest mod în om este, în principiu, la fel de puțin parte din activitatea pe deplin conștientă a Eului său, precum ceea ce ni ne povestește aici ca basm.

Am descris cu aceasta acțiunea lui Lucifer și Ahriman în trupul eteric al omului. Dar și în trupul astral acționează forțele luciferice și ahrimanice. Ei bine, atunci când studiem trupul astral al omului, trebuie să ne îndreptăm atenția înspre cel mai eminent lucru care caracterizează omul astral așa cum este el pe Pământ. Aceasta este conștiința. În trupul fizic forma și forța sunt esențialul; în trupul eteric mișcarea, viața; în trupul astral conștiința. Dar nu avem doar o stare de conștiință în trupul uman, avem două stări de conștiință: starea obișnuită de veghe și starea de somn. Dar acum este lucrul

curios, că amândouă nu ne sunt de fapt pe deplin firești. S-ar putea spune că nici starea de veghe, nici starea de somn nu ne sunt pe deplin naturale. Naturală ne-ar fi o stare intermediară între cele două, în care nu trăim niciodată cu adevărat conștient.

Dacă am fi treji în mod continuu, cu greu ne-am putea dezvolta în mod corespunzător ca oameni de-a lungul diferitelor vârste. Numai prin faptul că într-un fel mereu este ceva în noi care este mai puțin treaz decât suntem noi treji în timpul zilei, suntem capabili să ne dezvoltăm. Întrebați-vă cât de mult vă gândiți să evoluati prin ceea ce trăiți și asimilați în viața de zi cu zi? Prin aceste experiențe ne satisfacem mai mult curiozitatea, nevoia de senzații. Dar cât de puțin urmărește cineva să pună în slujba dezvoltării ceea ce trăiește în viața trează de zi cu zi. Numai prin aceasta ne dezvoltăm, prin faptul că este și ceva care doarme mereu în noi atunci când suntem treji în timpul zilei. Nu mă refer la situația că un om adoarme, ci chiar și atunci când este complet treaz în timpul zilei, întotdeauna ceva tot doarme. Și ceea ce doarme face ca omul să nu rămână veșnic un copil, ci să se dezvolte în continuare.

Starea în care suntem conștienți prin trupul nostru astral este starea obișnuită de veghe. Starea obișnuită de veghe însă este astfel încât suntem prea puternic treji. Ne dăm prea puternic lumii exterioare în starea obișnuită de veghe, suntem complet absorbiți de lumea exterioară. Și de unde vine aceasta? Acest lucru este așa întrucât conștiența de veghe trăiește sub puternica influență, sub supremația lui Ahriman. Conștiență de veghe = Ahriman.

Altfel este cu conștiența somnului. Cu conștiența de somn suntem pe de altă parte prea puțin treji. Atunci facem totul peste măsură pentru dezvoltarea noastră, pentru noi înșine. Suntem pe de-a-ntregul în noi înșine și atât de puternic în noi înșine încât toată conștiența este stinsă. În conștiența de somn, Lucifer are supremația. Conștiența de somn = Lucifer.

Așadar, în privința trupului nostru astral, suntem astfel încât atunci când suntem treji Ahriman are poziția dominantă asupra lui Lucifer, iar când dormim, Lucifer are poziția dominantă asupra lui Ahriman. Se echilibrează unul pe altul numai când visăm; atunci se luptă, atunci se țin unul pe altul în cumpănă. Deoarece reprezentările care sunt suscitade de Ahriman în conștiința de zi, pe care el le face să se întărească, să se cristalizeze, sunt dizolvate prin influența lui Lucifer și făcute să dispară din nou. Totul devine imagine prin faptul că el nu le lasă să se rigidizeze în idei fixe, ele sunt iarăși dizolvate și devin mobile în sine. Așa cum la o balanță echilibrul se realizează într-un punct sau într-o linie, prin faptul că talerele balanței sunt încărcate egal, astfel încât nu avem de-a face cu o stare de repus, ci cu o stare de echilibru, tot așa în viața umană nu avem de-a face cu o stare de repus, ci cu stare de echilibru. Și cele două forțe care se țin în cumpănă una pe cealaltă, dintre care una sau cealaltă temporar are supremația, sunt Lucifer și Ahriman. În conștiința de veghe se lasă în jos talerul lui Ahriman, în conștiința de somn talerul lui Lucifer se lasă în jos. Numai în starea intermediară în care visăm, balanța se leagănă în sus și în jos, nu este ca și cum ar fi în repaus, ci se leagănă în sus și în jos.

Dar și dacă mergem și mai departe în viața umană, se vedește că pretutindeni lumea este străbătută de tălăzuirea lui Lucifer și a lui Ahriman. Două noțiuni joacă un rol important în viață. O noțiune este noțiunea de datorie, am putea spune, de asemenea, dacă considerăm problema din punct de vedere religios, noțiunea de poruncă. Cealaltă noțiune pe care vrem să o avem în vedere este noțiunea de drept.

Dacă cugetați la modul în care noțiunea de datorie și noțiunea de drept joacă un rol în viața umană – dreptul pe care omul îl are la un lucru sau altul – vă veți da seama repede că datoria și dreptul sunt noțiuni polare, și că într-o anumită măsură, înclinațiile oamenilor sunt și ele astfel încât uneori merg mai mult înspre datorie, alteori mai mult înspre drept. Noi trăim, desigur, într-o epocă în care oamenii preferă să vorbească mai degrabă despre drepturile lor decât despre

îndatoririle lor. Tot felul de domenii își afirmă drepturile. Prin urmare avem drepturi ale lucrătorilor, drepturile femeilor și așa mai departe.

Datoria este noțiunea opusă celei de drept. Timpul nostru va fi înlocuit de un timp în care tocmai sub influența viziunii spirituale antroposofice asupra lumii se vor afirma îndatoririle. Și abia în viitor, dar, desigur, mai mult într-un viitor mai îndepărtat, vor exista mișcări în care din ce în ce mai puțin accent va fi pus pe cerința drepturilor, ci mult mai mult pe cerința datoriilor. Atunci se va întreba mai mult: Ce îndatoriri am ca femeie, ca bărbat în cutare sau cutare poziție? Astfel, epoca cerinței datoriei va înlocui epoca cerinței dreptului.

Ca opuși polari, ca polaritate acționează în viața noastră dreptul și datoria. Acum se poate spune: Când un om se uită cu sufletul său la datorie, el se uită de fapt afară din el însuși. – *Kant* [9] a exprimat acest lucru atât de grandios, prezentând datoria ca pe o zeiță sublimă la care omul se uită cu admirație: „Datorie! nume sublim și mare, tu care nu cuprinzi în tine nimic agreabil, nimic care să includă insinuare, ci reclami supunere...” – Omul vede datoria ca radiand din regiuni ale lumii spirituale. În sens religios, el percepe datoria ca pe un impuls impus de entitățile ierarhiilor superioare. Și supunându-se datoriei, în simțul datoriei omul iese din sine. Și acest în-simțul-datoriei-ieși-din-tine este deja ceva care îl duce pe om afară din sinele său obișnuit.

Dar toate astfel de ieșiri din sinele obișnuit, o asemenea strădanie pentru spiritualizare, l-ar aduce pe om într-o situație în care într-un fel și-ar pierde pământul sub picioare, dacă ar fi să se dăruiască numai acestei singure tendințe, acestei strădanii să iasă din el însuși. Omul și-ar pierde oarecum greutatea dacă întotdeauna ar vrea doar să iasă din el însuși. De aceea, atunci când omul se supune datoriei, el trebuie să încerce să găsească în sine un ajutor care să-i dea oarecum greutate atunci când se supune datoriei. Schiller a exprimat frumos acest lucru [10], spunând că omul are cea mai frumoasă relație cu datoria dacă învață să iubească totodată datoria.

Prin acest gând este de fapt spus mult. Când cineva vorbește despre faptul că învață să iubească datoria, el nu se mai supune pur și simplu datoriei, ci se ridică afară din sine și ia cu el iubirea cu care altfel se iubește doar pe sine însuși. Iubirea, care trăiește în trupul său și era egoism, el o scoate afară și iubește datoria. Atât timp cât este iubire de sine, este putere luciferică. Dar când omul scoate din sine această iubire de sine, și iubește datoria așa cum altfel se iubește doar pe sine însuși, el îl mântuiește pe Lucifer, îl scoate în afară în domeniul datoriei și îl face, ca să spunem așa, o ființă îndreptățită în acțiunea sa, în simțirea impulsului datoriei.

Dacă, dimpotrivă, omul nu poate face acest lucru, dacă nu poate scoate iubirea din sine și să o ofere datoriei, atunci el continuă să se iubească doar pe sine însuși. Dacă nu poate iubi datoria, atunci poate numai să se supună datoriei, atunci devine sclavul datoriei, atunci se usucă, se împietrește ca om al datoriei, devine rece și prozaic, deși este devotat datoriei. El se durifică ahrimanic, în ciuda faptului că urmează datoria.

Ahriman → Datorie ← Lucifer

Vedeți cum datoria stă oarecum la mijloc. Dacă ne supunem ei, ne distruge libertatea. Devenim sclavi ai datoriei pentru că Ahriman se apropie de datorie dintr-o parte cu impulsurile sale. Dar dacă puterea iubirii de sine o oferim ca ofrandă datoriei, dacă aducem căldura luciferică ca iubire față de datorie, atunci consecința acestui lucru este că prin starea de echilibru dintre Lucifer și Ahriman găsim o relație potrivită cu datoria. Prin urmare, în domeniul moral, noi înșine producem o stare de echilibru între Lucifer și Ahriman. Ahriman este în afară în spiritual și ne usucă datoria căreia trebuie să i ne supunem, astfel încât ea ne ia libertatea. Dar noi ducem în întâmpinarea lui iubirea din propriul nostru organism, ne aducem pe noi înșine în întâmpinarea lui. Prin lupta dintre Lucifer și Ahriman noi realizăm

relația justă cu datoria. Astfel, într-o anumită privință, noi suntem și mântuitorii lui Lucifer. Când începem să ne putem iubi îndatoririle, atunci a sosit momentul în care contribuim la mântuirea puterilor luciferice, când forțele luciferice, care altfel sunt fermecate, fermecate prin vrajă ca iubire de sine în noi înșine, noi le conducem afară din noi pentru lupta cu Ahriman. Prin aceasta îl mântuim pe Lucifer cel fermecat în iubirea de sine; îl eliberăm când învățăm să ne iubim datoria.

În scrisorile sale [11] „Despre educația estetică a omului”, Schiller și-a pus aceeași întrebare: Cum depășim a fi sclav datoriei și să ajungem la a iubi datoria? Numai că nu a folosit expresiile: Lucifer și Ahriman, pentru că nu a gândit problema din punct de vedere cosmic. Dar pot fi traduse nemijlocit în știința spirituală aceste minunate scrisori ale lui Schiller despre educația estetică a omului.

În cazul dreptului, este așa, că prin faptul că îl afirmăm, el imediat se manifestă legat de Lucifer. Omul nu are nevoie să învețe să-și iubească dreptul, el îl iubește, și este cu totul firesc să-și iubească dreptul. Este o legătură naturală între drept și Lucifer în simțire, simțul pentru ceea ce este drept, just. Și oriunde se afirmă drepturile, Lucifer participă în ce se vorbește. Uneori se poate vedea chiar clar din exterior cum în propaganda care se face pentru cutare sau cutare drept, puterea lui Lucifer își spune viguros cuvântul. Aici se pune problema ca față de drept să ajungem la ceea ce este opus, ca noi oarecum să îl chemăm pe Ahriman pentru a oferi lui Lucifer – care este deja conectat cu dreptul –, un pol opus. Și putem face aceasta într-o anumită măsură prin polul opus față de iubire. Iubirea este foc interior; polul său opus este calmul, seninătatea, acceptarea a ceea ce se apropie de noi în karma lumii; înțelegerea a ceea ce se întâmplă în lume, seninătatea care rezultă din înțelegere. De îndată ce abordăm dreptul nostru cu seninătate înțelegătoare, îl chemăm pe Ahriman din afară înăuntru. Doar că aici el este mai greu de recunoscut. Îl eliberăm din ființa sa pur exterioară, îl chemăm în noi, îl încălzim cu iubirea

care este legată de drept. Seninătatea are răceala lui Ahriman. În înțelegerea a ceea ce este în lume, îmbinăm iubirie noastră caldă înțelegătoare cu ceea ce este rece afară în lume. Îl mântuim pe Ahriman atunci când stăm cu înțelegere în fața a ceea ce a devenit, când nu doar, din iubirea noastră de sine, ne cerem dreptul, ci înțelegem ce se întâmplă în lume, ce a devenit în lume.

Aceasta este lupta eternă dintre Lucifer și Ahriman în lume. Este așa, că omul pe de o parte învață să înțeleagă condițiile într-un mod conservator, că el învață să înțeleagă condițiile așa cum au devenit ele din necesitatea cosmică, karmică. Aceasta este o parte. Iar cealaltă parte este aceea că omul simte în piept dorința de a lăsa mereu ceva nou să devină – curentul revoluționar. În curentul revoluționar trăiește Lucifer. În curentul conservator trăiește Ahriman. Iar omul trăiește între aceste două contrarii polare în viața sa juridică.

Așa că vedem cum dreptul și datoria reprezintă și ele poziția de echilibru dintre Lucifer și Ahriman. Cum este în viață cu lucruri precum trupul fizic uman, trupul eteric și trupul astral, cum este cu datoria și dreptul în viața drepturilor și îndatoririlor, cum este de fapt cu aceste lucruri în lume, învățăm să cunoaștem doar atunci când ajungem să cunoaștem interacțiunea puterilor spirituale, mai presus de toate acele puteri spirituale care prin acțiunea lor duc la poziția de echilibru.

Exact așa cum – aceasta o putem observa – ceea ce există deja în lume se află sub influența forțelor spirituale care aduc echilibrul, așa se încadrează în lumea contrariilor polare și ceea ce manifestăm noi în viața noastră morală. De asemenea, întreaga morală, etica, viața morală cu polii săi de datorie și drept devin inteligibile doar atunci când se iau în considerare influențele lui Ahriman și Lucifer. Tot așa, viața istorică a oamenilor, care se desfășoară astfel încât mișcările revoluționar-războinice, adică luciferice, alternează cu mișcările conservator-pașnice, adică ahrimanice. Ea ni se prezintă tot ca o stare de echilibru între luciferic și ahrimanic. Nu putem înțelege lumea în

alt mod decât dacă o privim recunoscând-o în contrarii. Ceea ce ne întâmpină afară în lume ni se prezintă în contrarii, este cu adevărat dualist. Și în această privință, maniheismul [12], maniheismul corect înțeles, care este dualist, este pe deplin întemeiat. Despre cum acest maniheism este pe deplin întemeiat și într-un monism spiritual, vom mai putea vorbi cu alte ocazii în viitor.

Ceea ce am intenționat să fac în aceste conferințe, este să vă arăt cum lumea este rezultatul acțiunilor care se echilibrează. Iar un astfel de rezultat al acțiunilor care se echilibrează este deosebit de pronunțat și în viața artistică. Pornind de la acest punct, vom considera cândva mai târziu artele și dezvoltarea lor în lume [13] și participarea pe care diferitele puteri spirituale o au în dezvoltarea vieții artistice în omenire.

NOTE

1. *Dar atunci trebuie ca celălalt pol...:* În altă notare se spune aici: «Dar atunci polarul, polul opus, eul, trebuie să devină puternic, cel care trebuie să nu fie în afară, care trebuie să fie înăuntru; ahrimanicul trebuie să fie absorbit în om, să fie plasat la locul potrivit.»
2. „*Am studiat cu râvnă, ah!...*”: „Faust” I, Noapte, versurile 354 și urm. (Traducere de Lucian Blaga)
3. *conferința pe care am ținut-o în legătură cu Kalevala:* Conferința din 14 noiembrie 1914, în *Kalewala*, 3 conferințe Dornach, 9-15 noiembrie 1914, GA 158.
4. *clădirea noastră:* primului Goetheanum, a cărui construcție a început în 1913 și a ars în ajunul Anului Nou 1922 înainte de a fi complet terminat.
5. *anul trecut la München:* În ciclul *Tainele pragului*, 24-31 august 1913, GA 147.
6. *Pragul lumii spirituale. Expuneri aforistice* (1913), GA 17
7. *în timpul lui Jupiter:* Despre timpul lui Jupiter, vezi și capitolul „Prezentul și viitorul dezvoltării umane” din *Știința ocultă în schiță*, GA 13, și conferința din 3 ianuarie 1915 în *Arta în lumina înțelepciunii misterioare*, GA 275.
8. *în care cineva a povestit ce a trăit atunci:* Până acum sursa nu a fost găsită.
9. *Immanuel Kant, 1742-1804.* Cele mai importante lucrări ale filosofului din Königsberg: „Critica rațiunii pure” (1781/1786); „Critica rațiunii practice” (1788); „Critica puterii de judecare” (1790).
„Datorie! sublim și marele nume...”: Citat din «Critica rațiunii practice», Partea I, Capitolul al treilea: «Despre mobilurile

rațiunii pure practice». Pasajul complet: „*Datorie!* nume sublim și mare, tu care nu cuprinzi în tine nimic agreabil, nimic care să includă insinuare, ci reclami supunere, care totuși nici nu ameninți cu nimic care ar trezi în suflet o aversiune naturală și l-ar înspăimînta pentru a pune în mișcare voința, ci numai stabilești o lege care-și găsește prin ea însăși intrare în suflet și care totuși își câștigă ea însăși, în ciuda voinței, venerație (deși nu totdeauna ascultare); înaintea căreia amuțesc toate înclinațiile, deși în taină acționează împotriva ei: care ți-e obîrșia demnă de tine și unde să găsim rădăcina descendenței tale nobile, care respinge cu mîndrie orice înrudire cu înclinațiile, rădăcină din care trebuie să derive, ca din originea ei, condiția indispensabilă a acelei valori, pe care numai oamenii înșiși și-o pot da?” (Traducere Nicolae Bagdasar, Ed. Științifică, București, 1971)

10. *Schiller a exprimat frumos acest lucru:* În mod satiric, de exemplu, în poezia „Filosofii”: *Scrupule de conștiință*: „Sunt bucuros să-mi servesc prietenii, dar din păcate o fac cu înclinație / Și așa de multe ori mă supără că nu sunt virtuos”. *Decizie*: „Nu există alt sfat, trebuie să cauți să o disprețuiești, / Și apoi fă cu dezgust ce îți impune datoria.”
11. *În scrisorile sale:* Friedrich Schiller, (1759-1805), «Über die ästhetische Erziehung des Menschen in einer Reihe von Briefen» (Despre educația estetică a omului într-o serie de scrisori) (1795). Scrisorile, ca recunoștință pentru cadoul onorific oferit lui Schiller – o pensie anuală de 1000 de taleri, care a fost plătită în cinci ani –, trimise de la Jena și Ludwigsburg ducelui Friedrich Christian de Schleswig Holstein-Sonderburg-Augustenburg după noiembrie 1791, s-au pierdut în incendiul de la Christiansburg în Copenhaga în februarie 1794. La cererea ducelui, Schiller a recreat scrisorile din ciornele sale și le-a publicat în formă extinsă în 1795 în

revista lunară «Die Hören». – Despre întrebarea amintită aici, vezi, de exemplu, scrisoarea a 23-a, care spune: «Pe cât îl umilește și îl dezonoarează [pe om] să facă din impuls senzual cele pentru care ar fi trebuit să se decidă să le facă din motive pure de datorie, pe atât îl onorează și îl înobilează să se străduiască pentru conformitate cu legea, pentru armonie, pentru nemărginire și acolo unde omul de rând își satisface doar poftele.» Și într-o notă la această scrisoare: „Filosoful moral ne învață că nu poți face niciodată *mai mult* decât datoria ta și are perfectă dreptate când se referă doar la relația pe care acțiunile o au cu legea morală. Dar în cazul acțiunilor care se referă doar la un scop, a merge *dincolo de acest scop* în suprasensibil (care nu poate însemna altceva aici decât a realiza estetic un scop fizic) înseamnă în același timp a trece *dincolo de datorie*, întrucât datoria nu poate decât să stipuleze faptul ca *voința* să fie sfântă, că și *natura* s-a sfântit. Așadar, deși nu există o depășire morală, există o depășire estetică a datoriei și o astfel de conduită este numită nobilă”.

12. *maniheismul*: Învățătura dualistă numită după fondatorul său Manes (216-276), care s-a ocupat în special de problema răului; două ființe fundamentale eterne, una bună, luminoasă și una rea, întunecată, se luptă una cu cealaltă. Maniheismul creștin îi învăța pe oameni că Zeul cel bun a trimis pe pământ Spiritul Soarelui Christos într-un trup aparent, pentru a prelua din nou acea parte a luminii care în luptă fusese smulsă, aruncată în jos. – Vezi mai presus de toate conferința din 11 noiembrie 1904 în *Legenda Templului și Legenda de Aur*, GA 93, precum și conferința din 29 august 1906 în *În fața porților teosofiei*, GA 95, din 25 iunie 1908 în *Apocalipsa lui Ioan*, GA 104, din 26 decembrie 1914 în *Citirea ocultă și auzirea ocultă*, GA 156, și din 19 aprilie 1917 în *Pietre fundamentale pentru cunoașterea Misteriului de pe Golgota*, GA 175.

13. *vom considera cândva mai târziu artele și dezvoltarea lor în lume: ciclul de conferințe Arta în lumina înțelepciunii misterior, GA 275, ținut la Dornach în perioada 28 decembrie 1914 – 4 ianuarie 1915.*

